శ్రీరస్తు.

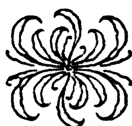
శ్రీసూక్తివసుప్రకాశకము.

ఇది

ప్రసిద్ధమగు రాజమహేంద్రవరంబున [illegible]
గవర్నమెంటువారి మొదటితరగతి కలాశాలయందు నాంధ్రోపాధ్యాయులగు

వడ్డాది సుబ్బారాయనిచేత

రచియింపఁబడియె.

అయిదవకూర్పు ప్రతులు ౧౫౦౦.

రాజమహేంద్రవరము.

శ్రీవిద్యానిలయముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

౧౯౧౪.

[దీని వెల ౧-౨ అణాలు.

అభిజ్ఞానశాకుంతలము.

[వసురాయకవి విరచితము.]

———:o:———

ఇది కాళిదాసమహాకవి విరచిత మయిన సుప్రసిద్ధ సంస్కృత నాటక రాజమునకుఁ దెనుఁగు. ఇందు మూలానుగుణము లయిన గద్యపద్యములు మాత్రమే కాక పెక్కుతావుల గూఢములయి యున్న సరసభావములు, రసికజనమనోరంజకములుగా లఘుటీకను సవిమర్శముగా విశదీకృతము లయి యున్నవి. సావధానముగాఁ జదువువారికి గ్రంథము, మూలములోని యనేక సారస్యములను గ్రహించుటకు మేలిసాధన మగు ననుట యతిశయోక్తి గాదు. శైలి దెలియుటకై క్రిందఁ గొన్నిపద్యము లుదాహరింపఁబడుచున్నవి.

దీని వెల 1—0—.0 మాత్రమే.

ఉ. ఏయెడ మేయఁ గావిశిఖ మీమృదుమారపుజింక మేనిపైఁ;
దోయఁగ వచ్చునయ్య తూలరుంగుమిమీఁదను వీతిహోత్రముల్?
హా! యతిలోల మాహరిణకావళిజీవిత మేడ? చేడ నీ
సాయకముల్ నిశాతఫలసంకలితంబులు సారపుంఖముల్?

ఉ. వ్రాసి పటంబులోన విధి ప్రాణము వోసెనొ? మానసంబునన్
జేసెనొ రూపసంచయము చేతను? గా దటు; వేధశిల్పవి
న్యాసవిభుత్వముం, గలికియంగకసౌష్ఠవ మింత చింతనం
జేసినఁ, గన్య యన్యవిధి స్త్రీమణిసృష్టి యటంచుఁ దోఁచెడున్.

చ. శ్రమము హరింపఁగాఁ దగినచల్లనితామరపాకుఁ దాళవృం
తమునను సార్ద్రవాయుచలనం బొలయన్ మెలమెల్ల వీతునా?
నిముసము, పద్మతామ్రములు నీయడుగుల్ గదియించి నామకం
కముపయి, నీకు సొట్టులు సుఖంబటు పట్టుదునా వరోరువా?

చ. పలుకు నరేశ్వరుం డెటులు, వాస్తవ మట్టుల దైతి వేనియుం,
గులమునపాతకిం జెడినకూఁతుర వేటికి నీవు తండ్రికిన్?
దలఁగదు నైజశుద్ధచరితం బని నిక్క మెఱింగి యుంటివా,
నిలు పతియింట దాసిగ నేనియు; నీ కదిచాల మేలగున్.

విషయసూచిక.

విషయములు. ప్రథమభాగము.		పుట.	విషయములు. ద్వితీయభాగము.		పుట.

శ్రీరస్తు.

శ్రీత్రిమూర్త్యాత్మనే నమః.

ఇష్టదేవతాప్రార్థనము.

శ్రీకరనామ! మువ్వెలుఁగుసీమ! మహోక్ష! సహస్రపాద; దు
ర్లోకమహౌజసా! యాదయాంబంతిరను స్తమసా! జగత్త్రియా
ద్యా! కమలాఢ్య! శోషితభయాంకగపంక! నిరస్తభక్తహృ
ద్వ్యాకకలంకశంక! దయఁ జూడవె దేవ! ముదావహంబుగన్.

కవిస్తుతి.

—:o:—

చ. పలికినపల్కు వేద మయి భాసిలువాగనుశాసనాదిమూ
ర్తులను, దనుక్తసత్పదము దొల్తనిభాష్యగసోములన్, ప్రసూ
జ్జ్వలకులజాతు సోము వరుసన్ గయితిన్ మహి నన్మెలి స్వని
ర్మలమతి నేలుతొంటికవిరాజుల నంకముఁ బ్రస్తుతించెదన్.

ప్రతిజ్ఞాదికము.

ఉ. చేసితి మున్ను దేవముశత్రికిలం దగి పెక్కునీతులన్
భాసిలఁ గందగీతముల బాలురకై కడుతేటమాటలన్
నే నుగుణప్రిదగ్ధకము; నిచ్చలు నద్ది పరిశాసి కావుటం
జేసి, యొసంగ నాకు వలసిన్ సహవాసిని జేసి దానికిన్.

ఆ.వె. కూడఁ బోవువాఁడు గుణహీనుఁ డైనను,
వాఁడుఁ జెందు దోడివానిఁ జెలువుఁ ;

దోషివ కిప్పు డేను దో డ్తొనర్చెదుకృతి
దానికన్న మహిమ పూన వలయు.

తే. గీ. సకలసద్వ్యోత్తరార్థలౌకికనిదర్శ
నములు పూర్వార్థములకుఁ బ్రాణములు గాఁగ,
జంపకోత్పలములను బుస్తక మొనర్తు,
జగతి 'సూక్తివనుపరిశాశక' మనంగ.

సీ. భువనజాతంబు లామోదపూర్ణములుగా దినము తప్పక ప్రోచు దీవుఁ డెవఁడు
సకలస్థలములందు సర్వజీవులు జీవనముఁ బొంద ఘనకారణం బెవండు
దా నిశ్చలుం డయి మానితాజాండభాండములకుఁ జలనంబొనర్చు నెవఁడు
గురుతమోన్వితజంతుకోటికి వెండి చైతన్య మిచ్చెదుజగద్బంధుఁ డెవఁడు

తే. గీ. పరమతేజస్స్వరూపుఁ డై వర్చిలు నెవ్వఁ
డురువిసర్ధ్వాంత మడఁచు నేర్పరి యెవండు
సతత మఖిలజగచ్చక్రహితుఁ డతండె
యగుట, నమ్మిత్రునిన కొనర్తు నంకితంబు,

క. ఒక్కొక్కటి తొంటి దైనను
దెక్కులు దృష్టాంతములు నవీనములే యిం
దెక్కడ లోపము గల్గిన
నక్కడ మన్నింపఁ గొలుతు నార్యుల నెల్లన్. 7

క. అక్కటికముతోఁ దెలుపుఁడు
నిక్కపుదోషంబు, మీకు వేఁ నే ల్మ్రొగడున్;
దక్కురితప్పులు వట్టిన
నక్కట! మీవాకె పరువ మగుఁ గవులారా. 8

ని॥ ను॥

పీఠిక.

మనభాషలో మహాకవు లనేకులు విరచించిన బహు ప్రబంధములు ప్రాయికముగా శృంగారరసప్రధానము లగు టంజేసి, బాల్యంబున విద్యాభ్యాసంబు సేయఁగోరువారల కవి యనుపయుక్తంబు లగుచున్నవి. అయినను సకలనీతిబోధ కంబులు, మనోహరకథాకలితంబులు లలితమృదుమధుర పదంబులు నగుభారతాది కావ్యంబులు పెక్కు లున్నవి గాని, యవి ధ్వనిప్రధానంబు లగుటచే వానియందలిభావము లభ్యాస దశయందు గ్రహించుట యంతసులభముగాఁ గనుపట్టదు. మఱియు నాభారతాదికావ్యంబులు చదువునప్పు డనేకులు కథ యందే గాని యవి యుపదేశించునీతివిషయమున శ్రద్ధాళు వులు గాకుండుట ప్రసిద్ధమే కదా? కాఁబట్టి తత్తద్గ్రంథములు పండితులకుం గాని పామరుల కంత యుపకారకంబులు గావు. అయినను గొందఱు బుద్ధిమంతులు వానిలోనినీతిపద్యంబుల నేర్చి కూర్చి నామాంతరం బిడి గ్రంథరూపంబునఁ బ్రకటిం చిరి గాని యవి లక్ష్యము గనఁబడినప్పుడు సంతోషము గలి గింపఁజాలినవిగా నున్నవి. లక్ష్యసమన్వితంబు లయినగ్రంథం బులు గూడఁ గొన్ని యున్నవి. అయిన నాలక్ష్యంబులు తఱుచు పురాణగాథ లగుటచే, నిప్పటివారికి వానియందు సమ్మతము తక్కువ గనుక నవి విధిలేక చదువవలసిన వా

రగుచున్నారు. అట్లని వారి కాగ్రంథములయం దసూయాదు లెంతమాత్రమును లేవు. వానిలో నక్కడక్కడఁ గనుపట్టు ననుగూపలౌకిక సాదృశ్యముల కానందపారవశ్యము నొంది కృతికర్తల శ్లాఘించు చుందురు. ఈ మొదలగు ననేకాంశ ములఁ బలుమాఱు గనిపెట్టుటచేతఁ బ్రతిపద్యమును లోకదృ ష్టాంతసమన్వితంబుగా నుండు నీతిబోధకగ్రంథ మొకటి మన యాంధ్రభాషలో నుండిన విద్యార్థుల కత్యంతోపయుక్తముగా నుండును గదా యని యూహించి, మదీయసామర్థ్యం బంతకుఁ జాలకున్నను, సర్వేశ్వరుఁడు నిర్మించిన ప్రపంచమను మహా గ్రంథము విస్పష్టముగాఁ గన్నులయెదుటఁ బొడకట్టుచుంటం బట్టి దానిసాహాయ్యమున నామనోరథము నెఱవేఱ వచ్చు నని యుత్సహించి, పరమాత్మునిపయి భారమువయిచి యేతద్గ్రంథ రచన కారంభించితిని. కుశాగ్రబుద్ధులు, కూలంకషప్రజ్ఞులు నగు కవివర్యు లనేకు లుండ నాయట్టి యసమర్థునిట్టి కార్యము నకుఁ బ్రేరేచిన యీశ్వరుని కారుణ్యమహిమల నేమని కొని యాడుదును? వానిపాదారవిందముల కానందముతో వందనం బులు సలిపెదను.

20—12—1884.

వడ్డాది సుబ్బారాయుఁడు,
రాజమహేంద్రవరము.

PREFACE.

—:o:—

As almost all the works of our poets treat of the subject of love, they cannot be read by beginners with much profit to them. There are however some works in our language such as the Mahabharata which contain many moral stories. The real sense those are intended to convey lies so deep that t he reader whose mind is mostly occupyied with the story, cannot arrive at it. They are, therefore, not of much use to the beginner. To supply this want, selections of moral verses from standard works, have been published. But they have not succeeded in their aim, as a truth cannot be well impressed upon the youthful mind, unless it is accompanied with happy illustration. Some works there are where apt illustrations are given, but most of them being taken from Puranic stories not believed as true by the present age they do not command as much success as works of the sort deserve. Thinking, therefore, that a work, where every truth it teaches, is illustrated by examples from nature, will be of utmost use to students, I have undertaken the present work.

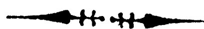
If the study of this work can open to students, the hidden treasures of the book of nature and instruct them while giving them delight at the same time, I will have attained my reward.

In conclusion, I have to offer many thanks to the REV. F. S. DIETRICH, M.A. for his having kindly assisted me in getting this book printed.

Rajahmundry.
December, *20/1884.*

V. SUBBARAYUDU.

అయిదవ కూర్పు పీఠిక.

పౌరాణికగాథోదాహరణసమన్వితంబు గాక లౌకికదృష్టాంతపురస్సరమయిననీతిబోధకపద్యగ్రంథ మొకటి యుండిన నీకాలమునకు మిక్కిలి యుపయుక్తముగా నుండునని సకారణముగాఁ బ్రథమపీఠికయందు నేను వివరించితిని. ఆంధ్రదేశమందలి దీనివ్యాప్తినిబట్టి తత్పీఠికను నేను వ్రాసినయంశములు యథార్థములే యని దృఢనిశ్చయము నాకుఁ గలిగినది. సర్వకళాశాలాధికారులు 1892, 1893 సంవత్సరములయందు వరుసగా దీనిప్రథమద్వితీయభాగములు ప్రవేశపరీక్షకుఁ బఠనీయములుగా నిర్ణయించిరి. మఱియుఁ గలకత్తా ప్రెసిడెన్సీలోఁ బ్రవేశపరీక్షకుఁ బోవఁదలఁచి తెలుఁగు దేశభాషగాఁ గయికొనువారికి నిదియే పఠనీయగ్రంథమయినట్లు తత్తద్విద్యార్థులు పుస్తకములకొఱకు వ్రాసినయుత్తరములవలనఁ దెలియవచ్చినది. శ్రీడైరక్టరువారుగవాఁయిసవఘారమున కైచ్ఛికపఠనీయపుస్తకముగా 1893 సంవత్సరమున గెజటులో దీనిని బ్రకటించి యున్నారు. ప్రస్తుతము మరల నీగ్రంథములోనికొంతభాగము నాటవఫారమునకు నిర్బంధపఠనీయముగా నిర్ణీతమయినట్లు 1917 వ సంవత్సరము జూలై మొదటివారములో నాకు నెఱుకపఱిచిరని ప్రకటించుటకుసంతసించుచున్నాను. ఇట్టులు బహువిధముల దొరతనమువారిచే నాదరింపఁబడుటయేగాక జనసామాన్యముచేఁ గూడ నీపొత్తము విశేషసన్మానముఁ గాంచుచున్నది. దీనిపయి మంచియభిప్రాయము గలిగి యనేకులు వ్రాసినయుత్తరములు పెక్కు లున్నవిగాని, యవి యిందుఁబ్రకటించుట యనావశ్యకము. మొదటి కూర్పునందలి పద్యములలో నక్కడక్కడ దోషములు దొలఁగించుటకును గుణములు హెచ్చించుటకును నాకుఁ దోఁచినవిధమున నేతూరి కొన్ని మార్పులు చేసి యున్నాను. ఇంకను దీనియందనేకలోపము లుండవచ్చును వానిని గూడ నాచితి ననుసరించి మరియొక కూర్పు నేను సవరించుకొనుటకుఁ దమకు తోఁచినవి దయతో నాకుఁ దెలుపవలయునని విద్వాంసుల నాదర పూర్వకముగా వేఁడుకొనుచున్నాను.

ది 4—8—1917
రాజమహేంద్రవరము.

విధేయుఁడు,
వడ్డాది సుబ్బారాయఁడు.

PREFACE TO THE FIFTH EDITION.

——:o:——

The encouragement that was given to me both by the Director of public Instruction, Madras, who approved of the use of this volume as a suitable Text Book for the V. Form and by the Madras university who selected the first and second portions of this book for the Matriculation Examination in the years 1892 & 1893 respectively as also the patronage that was extended to me by the public, who wrote to me frequently in token of their high appreciation of this Volume, have induced me to bring out this edition. There was also some demand for these books from outside the Presidency from which I am led to conclude that the book was also prescribed as Text Book in Telugu for the Entrance Candidates of the sister universities. The Director has prescribed it for V Form in 1893. Now I am glad to hear that it has been again approved as Cumpulsory Text for IV Form this year. I have made some additions and improvements to the first edition that the public and the Educational authorities will continue to treat this also kindly as they had done the one before. Any suggestions for improvement will thankfully be received by the author and the necessary corrections, if any will be made in the next edition.

Rajahmundry,
4—8—1917. } V. SUBBARAYADU.

శ్రీరస్తు.

శ్రీసూక్తివసుప్రకాశకము.

ప్రథమభాగము.

గురుశిక్ష.

శ్రీయుతసత్ప్రవర్తనముఁ జెందక స్వేచ్ఛఁ జరించు బిడ్డ, లేఁ
బ్రాయమునందు శిక్ష బుధపద్ధతిఁ దీర్పమి; ముందు శక్యమే?
కాయలు పొట్లతీఁగలను గల్గుడు రాలను గట్ట కుండినన్,
వేయి జరించు వంకగలు; వన్నను దీర్పఁ దరంబె? మిత్రుఁడా!

ఉ. జ్ఞానసముద్భవంబునకుఁ గాఁగ మొక్కటి యుండఁ గావలెన్;
గాని విమోహ మున్నతిలఁ గాఁగ మక్కఱ లేద దెట్లనన్,
భానుఁడొ శీతభానుఁడొ నభంబునఁ దోఁచక వెల్గు గల్గునే?
దానగ సంభవించుఁ గద దట్టపుఁజీఁకటి? చూడు మిత్రుఁడా.

ఉ. శిక్షితులైనవారలు విశేషబహూకృతి గాంతు రెందు; ని
ర్లక్షితులై ధరాభవపరంపర వేఁగెద రెం దశిక్షితుల్;
తక్షకుచేఁ జెక్కఁబడు దారుశిలల్ పనిగు ల్వహించుఁ; బ్రి
త్యక్తము చూడు, చెక్కనివి యావములోఁ బడి కాలు; మిత్రుఁడా. ౩

ఉ. వేముఁడు శిక్షమీఁద నవివేకద మత్సర మంటుఁ; గాని గా
రామునఁ జేసి దుర్గుణపరంపర దక్కను మంట దద్దియున్;
భూమిని జెల్లు నర్వియు యిరుమ్ములు దున్నినఁ గాక, ముండ్ల చె
ట్లే మొలకెత్తుఁ, గాని మఱి రొట్టెలు ధాన్యము లంటు? మిత్రుఁడా.

ఉ. ప్రేముడి పెద్ద యుండినను, బెట్టుట పోయుట యొప్పుఁ; గాని గా
రామున బిడ్డలన్ విడువ రాదు సుమీ మఱి దోష ముండినన్ ;
గోమునఁ బెంచనంగమునకుం గలు పోక్కడ సంభవించినన్ ;
దా మఱి వెజ్జు, శస్త్రమున దానిఁ గుదుర్పక యుండునే ? మిత్రుఁడా.

ఉ. క్షితిపయిఁ జిన్నబిడ్డలకుఁ జెడ్డగుణంబు బలపడ్డ, దాన నా
వెత, మును గన్నవారలది; వెన్కను వారల దౌను; గొల్లఁ డు
ద్యతగతిఁ గొబ్బు గట్టినను, నాఁగక పాల్గుడువంగఁ బోవ, ముం
దటిపరితాప మావులది; యావలఁ గ్రీపుల దౌను; మిత్రుఁడా. 6

ఉ. శిక్ష యొనర్చి యక్షరము చెప్పి ప్రయోజకుఁ జేయువాఁడె నే
దక్షుఁడ నైతి నంచుఁ గడుఁ దా ననమాన మొనర్చుఁ గూళ; ప్రి
త్యక్షము, తోల్మిఁ గాల్చి పెనుదాకట సమ్మెటఁ గొట్టుకమ్మరిన్
రూఢకృపాణమై యినుము తృప్తిమఁ గోయుట లేదె? మిత్రుఁడా

చ. అవగుణముల్ కొమంత హృదయంబున నుద్భవ మొందు; ముందు గా
నవి యడఁగింప కున్న, నొక టైనను నాటగు సద్గుణంబు; ని
క్కువ మిది; పిల్లి పల్లెరుము గొబ్బురుము నాడి గ నున్నబీటిలో
వివిధము లైనధాన్యములు విత్తిన నంటు నటయ్యె? మిత్రుఁడా. 8

వినయము.

చ. గురుజనశిక్ష దాఁ గుదురుకొల్పు గుణంబు; గుణంబుచే మనో
హరవినయంబు గల్గు; వినయంబున నే సఫలప్రయత్నుఁడౌ ;
వరయఁగ విల్లుకాఁడు గనయంబున వేట్లావరాంబు గూర్చు, సం
గరమున వంగి కింగిణులు గాంచుట లే దె జయంబు? మిత్రుఁడా. 9

చ. నిలుపఁగ రానిగర్వమున నిక్కుచు నుండినఁ గీడు వూఁడెదుం ;
బొలుపుగ నమ్రభావమును బూని చరించినఁ జాల మే లగున్ ;

బలమున విఱ్ఱవీఁగుతఁ బరాళి సుబాలున నేటఁ గూలెదుర్;
దలలను వంచుక వృపులు త్రాసము నొందరు గాదె? మిత్రుఁడా. 10

ఉ. ఏమియు లేనివారె మహి నెక్కుడు నిక్కుచు నుంద్రు; పూర్ణు లు
ద్దామత నందఱుం బొగడఁ దగ్గుదుఁ బూనరె నమ్రభావ? మా
రామమునందు మోడు పదునాఱుగులు వాకనువంకఁ జూచెదుర్;
భూమికి వంగుఁ బత్రిఫలపుష్పయుతావనిజాళి; మిత్రుఁడా. 11

చ. పలసరి మాపుఁగల్గి మును దగ్గట నైజము గొప్పవారికిన్;
దొలుత నెతుఱ్ఱిళ్ళితుఱ్ఱిళ్ళి తుదఁ గుఱ్ఱింగుట నైజము కొద్దివారికిన్;
జెలియాలకట్ట దాఁటుటకు సింధువు నెక్కుఁడు బోవు ముందఱ; తా
నలజడి హెచ్చ వచ్చి, యుడు గంటును వెంటనె వాఁగు; మిత్రుఁడా.

చ. సిరి గల దంచు లేపడిని జెందినవారిని నవ్వఁ గూడ; దె
వ్వరి కది శాశ్వతంబు? తము వారును నొక్కపు డట్లు నవ్వ రే?
సరసునఁ బత్త్రిపాల్ పగలు జబ్బగు కైరవిణిన్ హసించినన్,
మరలను బక్కున న్నగదె మాపది వానిని జూచి? మిత్రుఁడా. 13

చ. వయసున నెంతవాని నయినన్ సులభంబుగ లొంగఁ దీయ నౌ;
భయమున నట్లు చేయుటకు బ్రహ్మకు నైనను దుర్లభంబు; పా
దయుగము పట్టుకొన్న నిలఁ దిప్పక కూలును నేనుఁ గంతవాఁ
డయినను; జుట్టుఁ బట్టుకొన నప్పగిదిం బడునయ్య? మిత్రుఁడా. 14

చ. వతుఁ డయి శత్రు నైనను వినమ్రునిఁ జేసికొను న్వివేకి; యు
ద్ధతుఁ డయి యుల్లమో నెపుడుఁ దన్నులు దింపు ఖసింపు లాఁతి; యె
వ్వరిత మనఁ, గోఁతకాఁడు నులవిత్రియుతో నెఱిగం డె శాలికిన్?
వ్రితముగ మెట్టఁ డే గవలవాఁ డవనిం గలుఁదాడు; మిత్రుఁడా. 15

చ. ఎఱుఁగని వెన్న యుండు నని యెంచ కెఱుంగని దైవ నెవ్వ నే
యఱచును దప్పక వృను చవాంకృతిఁ బండితమాని; నెల్లు నే?

మెఱుఁగు నవీన సజ్జను ని మ్రి చ్చునుమం దన తెల్వి గేమి; నం
దొలు వగి నీ యానం బిదు నో గ్వడి యుండ దె కుక్కి? మిత్రుఁడా.

గుణవంతుఁడు.

ఉ. ప్రాకటసద్గుణంబులు ప్రపంచమునం గలయెల్లవారికిం
జేకలం గాక, యొక్కొకనిచక్కి న చిక్కును, నిక్కువంబు; నీ
రాకరం మాకరంబు మొద లౌ నొకకొన్నిటియం దె కాక, తా
మేకడ మానికంబు లుదయించుట లేదు గదయ్య? మిత్రుఁడా. 17

చ. చెడుకులమందు సంభవముఁ జెందినవాఁ డైన, వానికిం
గడు సుగుణంబు లున్న, మతి గాంచుట కర్హుఁడు గాక గర్హ్యుఁడే?
పుడమిని గంటకాకులము భోగికులావృత మైన కేతకిం
బొడమిన వస్తు గర్భదళముల్, గొనఁ బాత్రము గావె? మిత్రుఁడా.

చ. గుణులకుఁ జేయుసాయ మది కొద్దిది యైన ఫలంబు హెచ్చు; దు
ర్గుణులకు నెంత చేసినను గ్రూరత మాపక పోర దె ట్లనన్,
తృణములు మేయు నావులకుఁ, దీయని తెల్లనిపా లొసంగదున్;
ఫణులకుఁ బాలు వోయ, నిడుఁ బ్రాణము దీయువిషంబు; మిత్రుఁడా. 19

చ. ఎలమి నసాధు సాధువును నేక విధంబున నాదరించినన్,
ఫలము పరస్పరంబు గడు వ్యత్యయ మై యుదయించు; నొక్క చోఁ
సలిలముఁ బోసి నింబము రసాలముఁ బాదునఁ బ్రీతిఁ బెంచినన్,
హాలహాలతుల్య మొక్కఁ డమృతాభ మొకండును గావె? మిత్రుఁడా. 20

చ. ప్రణుతనిజప్రసిద్ధగుణరంజితలోకుఁడ యేని, వానికిన్
వసు మొకపూఁటె చాలు; నిల భ్రష్టుఁడు దాఁ దడ వున్న నష్ట మె
ట్లుఁ, బులకండ మున్న నిమిషార్ధము చాలదె వోరఁ? బెద్ద ని
ల్చినఁ బెనుబొమ్మరాయి, ఫలిఁ జేటగు నేమిఫలంబు; మిత్రుఁడా 21

ఉ. ధారుణి దేశభాషలు యథార్థము సత్యము పొట్టకోస మేః;
గౌరవ మింత కోరినను గావలెఁ గా గుణవంతుఁ డెట్లనం,
గీరముపచ్చ రెక్కలును గెంపు మొగంబును గంఠమాల యుం
జారుతరోక్తులుం, జెఱయు సంకెల పాపు నటయ్య ? మిత్రుఁడా. 22

చ. పరిమితి లేక యోగ్యులను, స్వల్పతమంబుగ యోగ్యుల, న్ననుం
ధర సృజియించుఁగాక విధి, ధర్మము సేయుఁగ రాదె యాయువా
దరయ గులాబిచెట్టునను తాపదమస్తక ముండె కంటకో
త్కరములు నేల రాలవుగదా ? మఱి పువ్వులఁ జూడు; మిత్రుఁడా.

చ. కలిగినసద్గుణంబు లధికంబు లగున్ సుమసౌగణంబునం
దల పలు గాకులందు నదయుం బయినం, దుద మొట్ట నించ్చ నే ?
పొలుపుగఁ జాతిపుష్పముఁ బుష్పరసాదులు వృద్ధిఁ బొంది మే
ల్ఫలము లగుఙ్; జగజ్జన్మ్యదుంత్వము రక్తము పోవ ? మిత్రుఁడా. 24

చ. గనమనుగుణంబె యొక్కనికి ధారిణి గిట్టక యుంతె యద్భు; న
ట్లని యది యుజ్జగింప నగు నా? జగ మాతనితోన యున్నదే ?
కనకము గంధమూ న్విడగా గా, యళికిం దల కంటగించినన్ ?
జనములు దాని నెట్టు శిరసావహియింపక యుందురి? మిత్రుఁడా. 25

చ. అలవడుఁ బ్రాయికంబు గను నందఱ కెగ్గగు నా తె బాల్యమం;
దలఘుల కవ్వి తగ్గదు ననంతరం; మఱ్ఱివ కట్లు గావు; కా
యలు తఱు చన్ని దుష్టరుచు; లైన రసాలకలాటుఫలుప్ప భూ
స్థలిఁ దఱుఁ గొంచుఁ; జింతపులి చప్పనె? యున్నఁటి కైన; మిత్రుఁడా.

ఉ. కూళతనాన భూజనులకుం బగతుం డగునట్టిమూర్ఖు, కొ
న్నాళుల కట్టె మాఱి, సుమనఃప్రియవర్తి రసజ్ఞుఁ డయ్యెడుం;
గాలముచేత మాఱనిది గల్గునె? గొంగళిపుర్వు పిమ్మటన్
మే లగు నాకుఁజిల్క యాయె మెచ్చెవరింపట లేదె? మిత్రుఁడా. 27

శ్రద్ధ.

చ. సరసములౌబుద్ధిమంతులును, శ్రద్ధ వహింపక యున్న, లేశముం
జగు వయిన న్మతే దయినఁ, జక్కఁ ధరింపఁగ లేరు నెమ్మదిన్;
విదితము, నిగ్గుటద్దములు వెన్కఁ గళాయిని బూన కున్న, నొ
ప్పిదముగఁ దాల్చ నయ్యె ప్రతిబింబములం? బరికింపు మిత్రుఁడా. 28

చ. అమలినచిత్తుఁడుం జలితుఁడైన గ్రహింపఁగ లేఁడు సుమ్మి స
త్యముఁ; జలితుండు గామి నొకదారి యథార్థ మెఱుంగు మంచుఁడున్;
విమలజలంబులం గలితవీచుల బింబము భిన్నరూప మౌఁ;
గ్రమముగ మట్టినీట నది గన్పడు నిశ్చలమందు; మిత్రుఁడా. 29

ఉ. ఆతతసంశయంబు హృదయంబునఁ గల్గ, సమస్తరంబులన్
వీతకలంకుఁడౌ సుమతి వేగ మొతింగి; జనుండు కాఁడు గా?
శాతనఖాంకురంబులను జల్లఁగ నొక్కినఁ, గోమలాంగకం
దూతి యడంగు; మన్మగుల నోఁగ జూఁడినఁ బోనె? మిత్రుఁడా. 30

బుద్ధి.

ఉ. అంగబలంబు ధీబలశతాంశముతో దుత నైన పాటి సే
యంగను రాదు; గావున బలాధికుఁ డన్నిట బుద్ధిమంతుఁడే;
యంగ గ భారిణీశశిబిరాకృతి మగ్గము పన్ని, పాలెపు
ర్వ్యంగదఁ దేలఁ బట్టి జరాగ్నిని వేల్చుట లేదె? మిత్రుఁడా. 31

చ. నిరుపమబుద్ధి నైన మిడ, నీచుఁడు దుర్విషయంబులం బోరిం
బోరిఁ గని పెట్టుటం దహితముల్ పొనరించుటయందుఁ జూపెడున్;
వరవుల వందె వేసినది ఫేగవ మేమి ఫలంబు? దానిచే
ర్వరితవ మెల్ల, వంచన శరగ్రహణంబునఁ గాదె? మిత్రుఁడా. 32

ఉ. అంగము పోలె బుద్ధి యును బ్రాణుల కాత్మకులోచితం బ శా
వం గను వచ్చుఁ; గారణగుణంబులు కార్యమునందుఁ బట్టవే?

సింగపుఁబిల్ల గంధనవసింధురకుంభముఁ జీల్చ నేర్చుఁ; బీ
నంగుల వేఁట లాడను జనం గద జంబుకజంతు? మిత్రుఁడా. 33

ఉ. ఎందుఁ బ్రవేశపెట్టిన నహీనత నందె యొసంగుఁ; గానఁ దాఁ
బొందుగ మంచికార్యముల బుద్ధిని జొన్ప వలెన్ వివేకియై;
మందిరమందుఁ గ్రిమ్మునతమమ్ము నడంపఁగఁ జాలుదీపమున్
మడఁగఁ జూరులో నిడఁ, బ్రమాదము సేయక యున్నె? మిత్రుఁడా.

చ. అనయము నన్ని మీఱను వ్యయంబగు కొద్దిని బుద్ధి; కందు చేఁ
గనఁబడు మాత్ర రోస్త్రఁ పుఁ గార్యములందు మెఱుంగు తెల్లనన్,
కనకమునన్ గుణంబు లధికంబులు గాని పుటంబు వెట్టినన్,
గనుకనె మేల్మిబంగరువగల్ వెల హెచ్చు గదంబు; మిత్రుఁడా. 35

ఉ. చక్కఁగఁ దాఁగి యున్నవి ప్రశస్తగుణాపాలు బుద్ధిలో నిజం;
బక్కఱ గల్గి మానక ప్రయత్నము చేసినచో బయ ల్పడున్;
చక్కని యుండ లేదె నవనీతపుముద్దలు పెర్వుగోపలన్?
దక్కక వేగ కవ్వమునఁ దఱిచ్చి గ్రహింపదె పాలి? మిత్రుఁడా. 36

చ. కవికిని శిల్పికిం గలము చేకొని వ్రాయుచు నున్న నూఱెనున్
నవనవచిత్రకల్పనలు; నమ్మను మానిన నూర కుండు; నూ
రుపులను గూరుచుండి కొమరంబు డొగిఁ జూముక మాను మన్న, వె
ల్లువ లగు నెందుఁ జూలుదుగ లోపనె యుంకవ యున్నె? మిత్రుఁడా 37

చ. సాధమిన్నయట్లు తయుంచినను బుద్ధికిఁ దేజము గల్గ దెప్పుడున్;
విడునక వేళ శాస్త్రముఖాద్యుల రాపిడి పెట్టఁగా వలెన్;
బుసమిని మూలనాల్ మొదల బొగ్గులకున్ సరి యౌను నందె వే?
కదు నవి శాణఘృష్టములు గాక వెలంగెడు నయ్య? మిత్రుఁడా. 38

ఉ. పుట్టువుతోడనే గలుగు బుద్ధి యొకించుక యెల్లవారికిన్;
బట్టుగ దాని వృద్ధి పఱుప న్వలె విద్యఁ గ్రమక్రమంబునన్;

బట్టికి ముందు పాలవల వంటక మానలఁ బండ్లు భక్ష్యముల్
బెట్టక యున్న నెట్లకఁడు పెద్ద యగుం? బరికింపు మిత్రుఁడా. 39

ఉ. పెద్దయుఁ జిన్న యంచు నొకభేదము లేక సమస్తసంగతుల్
బుద్ధి గ్రహింపఁ జాలుఁ జామి పోఁడిమి గా; వని యొట్టు లన్న చోఁ;
నద్దము, సర్వతంబు పరమాణు వటం చను జూడ కన్నిటిం
దద్దయుఁ దాల్చుమందు నిరతంబును జూచుట లేదె? మిత్రుఁడా. 40

కాలము

ఉ. కాలముగుప్తస్వభావమున గాంచి వివేకము గల్గువాఁడే
వేళను జాగరూకుఁ డగు; నెంగలి దానిఁ గనం దృణంబు నం
బోలెను; బక్కసోమరుని భూరిధనాఢ్యుఁగ గాచి యుండు నె
క్కాలము; వానిలక్ష్య మిల గర్వదరిద్రున కేల? మిత్రుఁడా. 41

ఉ. కాలము పెద్ద యుండఁగనె గల్గుపనుల్ నెఱవేర్ప లెస్స; గ
త్కాలము మీఁద నమ్మకము గల్గుట, డాయఁ గడంగు టొప్పునే?
నాలుగువస్తువుల్ గృహమున పెనుదీపము వెల్గుచుండ నే
మే లగుఁ జక్కఁ బెట్టుకొన; మీఁదను విఘ్నము లెన్ని? మిత్రుఁడా. 42

ఉ. మేలగు కీర్తి నెయ్యెడను మేదినిఁ బ్రాణులు పొందు చుంటకుఁ
గాల మె మూలమంచు నెఱుఁగ న్వలె మానవుఁ డాత్మలోపలన్;
హేళిని పూర్వపర్వతము నెక్కఁగఁ జేయుఁ బ్రభాత; మాతనిం
గూలఁచుఁ గాంతి సర్వమును గోల్పడఁ గ్రుంకిని మాప; మిత్రుఁడా. 43

ఉ. కాలఁడు సర్వకాలమును గాలము వైచుక కాచి యుండ, నే
కాలమునందొ చిక్కఁడను గాక, తొలంగెడు జంతు వున్నదే?
నేలను రాల కుండ ధరణీజమునందున యెల్లకాలమున్
వ్రేలుచు నాకు లుండఁగల వేయుక కొన్నియు నైన? మిత్రుఁడా. 44

ఉ. బాలుఁడు వృద్ధుఁ డొక్కగతి భాసిలు చుండెద; నైన వారికిం
గాలము వృద్ధియౌట తమతముఁ గల్గెడు శేయ మనుక్రమం బదే
చా లనఁ, బూర్ణిమాదివససంఖ్యను బ్రాచిఁ బ్రతీచిఁ జందురుండున్
హేళియు నొక్కమాదిరి గ్రహించెద; రేనుగు మీఁదరె? మిత్రుఁడా. 45
ఉ. ఎట్టియుఁ బద్మబంబు ఘుటించుల్లిన నాయు వోకించుకంత దా
గట్టిగ నుండినం బ్రతుకు గాంతురు కాలము సెల్లువారలే;
యిట్టటు పెద్దపెద్దవృక్షవృక్షము లూఁగఁగఁ గాలి యన్నునన్
గొట్టినఁ, బండుటాకులును గొన్నిట రాలవు గాదె? మిత్రుఁడా. 46

ఉద్యోగము

చ. అవనిని సత్ఫలంబులు మహాస్త రకష్టసమాప్తకంబులే
యవుటను జేసి వాని కెదయందును జంకిన లాభ మబ్బునే?
మొవలిని జుట్టుకొన్న చెఱుముండ్లకుఁ బాములకున్ భయం పడం,
బువులను గోసి తెచ్చుకొనఁ బోలును రౌవ్యాసికైన? మిత్రుఁడా. 47
చ. పలుదెఱఁగు గొన నదృష్ట; మది పాటును బట్టి ఫలించు : రెంటిలో
పలను నదృష్ట మెంచ బలవత్తర; మెట్టు లనంగ, విత్తనం
బులు వివిధంబు; లవ్వి గొని భూమిని జల్లక పండ; వైనఁ ద
త్ఫలములు బీజధర్మమును దాఁటునె యత్నముచేత? మిత్రుఁడా. 48
చ. కడఁగక శత్రుమం జెఱుకొక్కరు దీక్షఁగ లేఁ; దళక్రుఁడున్
విడువక యాచరించి నెలవెఱుచుఁ దా ఘనకార్యమైన; నొ
క్కఁడుగొఁడు పోవ నేరదు మహాజగరంబు నిజస్థలంబునం
దుడుగక యుంటఁ; జీమ పొరుగూరికి నేగిన నేగు? మిత్రుఁడా. 49
ఉ. సాగము గల్గువానికయి చాల శ్రమం పడఁ జెల్లుఁ; గాని ని
స్సారపుదానికై పడిన, సర్వము వ్యర్థము; స్వాదునీరసం

పూరితవారిశైత్యఫలముం బగిలించిన దప్పి దీఱు; నే
దారిని స్వేద నీరమున దప్పి పుదట్టు నగల్పె? మిత్రుఁడా. 50

చ. చెలువుగ సౌఖ్యకార్యము జేయుట శ్రేయము నైకమార్గముల్;
దెలివిని వందు రోగ్యముమను దేశక ద్రైవణ చేతనవ్వ లెక్క
గలుగవ యూపిరి న్విడువఁగా మొగమందును సౌరు ముక్తిపరం
బుగ? నయినన్ సమస్త జనముల్ ముకురానె పుచ్చ; మిత్రుఁడా. 51

చ. నుడివిద, పుత్రిగుప్తములందుం బటుసారము నైవకార్యముల్
చెడ; నటు గాక యూరడినను జేటు ఘటిల్లుట సిద్ధమే మఱి;
ముడివి పొలాన విత్తనము మూఁడవనాఁటికి మొల్చు బీజముల్
పుడమిని; ఓట పండినవి, పొల్లులు ముల్చునటయ్యె? మిత్రుఁడా. 52

చ. ప్రతిదియు వాదిఁ గష్టమదంగిన యుండును; జేయఁ జేయఁ, గ
ష్టతరముఁ గష్టముల్ సులభ శక్యము సౌఖ్యకరంబు నయ్యెడిన్;
క్షితి నసయాడ నేర్చుటకుఁ జిన్నతనంబున బిడ్డ లేచుచుం
బతనము నొందుచుండ్రు గడకుఁ బరుగులు వెట్టును గాదె? మిత్రుఁడా. 53

ఉ. తా వెలవేర్పఁ బూనుపని, తగ్గకతిం జనచిన్న భాగముల్
గా నొనరించి, యంతపయిఁ గ న్నిడ గోలి నొనర్పఁ జాల్కనౌ;
మానము తెన్నొ యుంటఁ గను నాటుచు నేండ్లకు నేండ్లు నత్రిగా
పాన గిలుక్కనంజరిగి నచ్చు నెటుంగక యుండ; మిత్రుఁడా. 54

చ. పని పదియారుపాళ్ళ నొకపాలవశిష్టము పెట్ట, వెన్కఁ జే
సినది వృథాప్రయాస; మది చేయక పోయిన మోద మబ్బు; ద
ట్లన, మణిసౌధడోలికను హాయిగ నిద్దుర వోవ నెక్కి, ని
చ్చెనతుది మెట్టు దాఁటఁ బస చెడ్డను నేమి ఫలంబు? మిత్రుఁడా. 55

ఉ. లోకము మేలు గోరి విమలుల్ ఘనకార్యము లాచరింప, న
స్తోకము లైనవిఘ్నములు దోఁచును వారల; కైన నోర్వరే?
లోకహితంబు జంతువులకున్ మిగులొసఁగ నిజారు వల్ల, మే
ఘాకృతు లడ్డ మౌను గిరణాళికి; మాను నె దాన? మిత్రుఁడా. 56

చ. పనిచెడును బాటు లేనియెడ భావమునం బెడఁగోరికల్ జనిం
చును; నెఱిగోళ్ళఁ దూఁడిన విశుద్ధమగుం జుమి బుద్ధి; దొట్లనా,
ననిశము బాటుపాటులు ప్రయాణము చేసెడు దారి శుభ్రమై
కనఁబడు; మాఱు బారి ములుకంపలు మొల్చును గాదె? మిత్రుఁడా. 57

విద్య

చ. కలిమి యొకింత లేకయును గౌరవపాత్రులె సుమ్ము పండితుల్;
కొలఁదికి మీఱు సంపదలఁ గూడియు మూర్ఖుఁడు మాననీయుఁడే?
యలరవె చూపుగల్గు కను లంజనరేఖ ఘటింప కుండినన్?
కొలుకుల కంటఁ గాటుకను గూర్చిన గ్రుడ్డివి లెస్సె? మిత్రుఁడా. 58
ఉ. విద్దియ లేనివారలె యవిద్యకు వారసు లౌనగారముల్;
ముద్దుగ నెంత దిద్దినను మూర్ఖులయాసనముల్ శ్మశానముల్;
కొద్దియుఁ బల్కు లేనిమనుజుల్ పెనుఁజీఁకటి కున్న; లెంత మే
లద్దపుమేడ లైనఁ గన వర్ణమె దీపము లేమి? మిత్రుఁడా. 59
చ. ధనికుఁడు కొంతమందికె ముదం బిడఁ గల్గును, నట్టె మొంగుటన్;
ఘనకవి యైనఁ దాఁ గొఱఁత గాంచక యెల్లరి హాళిఁ దేల్చెడున్?
కనఁబడి నీరసం బగుమఁ దెప్పియు బెంటలమీఁద నించు; గ
మ్మనువకుళప్రసూనపరిమళ్వాన మయ్యెడు వయ్యె? మిత్రుఁడా. 60
ఉ. లోఁడెము విద్య నేరువమి గుర్లథి మా సరసత్వ; మందఱున్
వాఁడెము సూ భరింప; సుగుణంబులు గొప్పకులం బొసంగు నే?
గాడిదచేసియుఁ మగల గట్టిగ నాట్టెలఁ దన్నుఁ; బోవ నీ;
గోడిగ లైన నేర్పి మగఱ్ఱముఁ దిన్నక యున్నె? మిత్రుఁడా. 61
చ. తమను స్వధర్మవర్గభిలజన్మలఁ జూడక వారియాన్ని లో
కమున నెఱుంగ రయ్య; కడఁ గాంచక యే తెలియంగ నౌ; మనో

గమనము మనోలతాగవిహారం బగు కేళివనంబులోఁ, బలా
శనులవిలాసముల్ సకులస పదియుం గుతి కాని? మిత్రుఁడా. 62

చ. మనుజ మగంబు, విద్యను గ్రమంబుగ నేర్చినవారె యైనచో,
సొగసుగ నుండు; నం దొకరు కుంటగ నున్న నసహ్యమే మహీ;
మొగములఁ గన్నదోయి యిరుమూల సువృత్తిధనంబు పూన, బా
గుగ నుపయుక్తి; నం దొకటి గ్రుడ్డిది యైన న దెట్లు? మిత్రుఁడా. 63

చ. పరవశ లేనిమూర్ఖునివచశ్శ్రీ మైనను గాగు గాని, బా
స్వరరసికుండు వల్కునొకవా క్కుయినన్, సుజనప్రమోది యౌ;
ఖర మురవాయి లేకఁ గాంగా బరితోషము నొంద నుండి. ౬౦
ధర ముఖము న్మయూరములు నాట్యము సేయుఁగదయ్య, మిత్రుఁడా.

ఉ. తల్లుల ముంగఁ బెంచి తమినారలె నేరిపి శైశవంబునం
బిల్లలఁ బాడు సేయుదురు విద్దె నెఱుంగని మొద్దుముద్దియల్;
పిల్లులం గన్న లే విడనిపిల్లల నిల్లు గ్రిప్పి, వానికిన్
బల్లులఁ దెచ్చి మంగునిచి బాధ యొనర్చుట నేర్చు; మిత్రుఁడా. 65

ఉ. చిన్నయుఁ బెద్ద యన్వయమునుభేద మ దేటికి? బుద్ధిశాలి యౌ
చిన్నయె పెద్ద; పెద్ద యగుఁ జెల్లుని వృద్ధుని నెద్దు మొద్దు? దీ
పోన్నతిఁ జేకువాల్ చెఱువ నోపును సన్నపువత్తి; వత్తి యై
యున్నను దివ్వెకంబ మిరు గాల్చు నె? కాళ్లకు నష్టు; మిత్రుఁడా. 66

ఉ. ధారుణి నెల్లవారలకు దైవము వేఱుగ శక్తు లిచ్చెఁ; దా
నేరుప వల్ల కానివి యనేకము లున్నవి విద్య, లెట్లనన్,
పారెల వేగిరు లుంచి సరసంబుగ గల్లకె మీటుఁ గాక, యే
దారిని గార్దభస్వరుఁడు దా బయకాఁ దగువాఁడు; మిత్రుఁడా. 67

వ. కుప్పవు నివాగఁ దాఁ జనువుకొంట ధరం బగుఁ దొల్తఁ; దిమ్ముటన్
గర మును వాష్ఠ పట్టుదల గల్గి కలించిన లొజ్జ మీరెదు;

స్వైరవృనఁ దాళము న్మొదలు నిల్వఁడు నిచ్చెన నెక్కి పెట్టిగాఁ
డరుగఁ డే మొవ్వ్వటాకు గదియన్ గుదిబల్లలు పూని? మిత్రుఁడా 68.

చ. ఖననము సేయ కుండినను మ్రాఁకుకు మానసమందుఁ బట్టినన్;
దినములు నూనినం జెడును దిన్నగఁ బట్టక పూర్వ మేదియున్;
గొనరఁగ వృద్ధి యీ జనులు పోఁతను మానినఁ బెద్దవృక్షముల్;
చినచిన మొక్కలట్టు లెడ జేసినఁ, జచ్చును గాదె? మిత్రుఁడా. 69.

చ. ఎచట నొ యొక్క తోటఁ జదివింప వలెన్ గడి గట్టు; నట్టు కా
కచ టెచ టంచుఁ ద్రిప్పినను నక్కకు, విద్దియ వృద్ధిఁ బొందునే?
శుభితపుసేల నాటి యట నుండఁగ నిచ్చిన, వేరు పెట్టి మో
సు చిగురు పట్టుఁ; బూఁట కొకతోటను నాటినఁ బోదె? మిత్రుఁడా

ఉ. పేరికిఁ బెక్కువిద్యలను వ్రేలటు పెట్టుటకంటె నేది యే
నారసి యొక్క విద్యను నిరంకుశపాండితిఁ గాంచ మేలు; కాం
తారమునందు నాకసమునన్, మృగపక్షులు పత్రతతిప్రసం
చార మొనర్చు స్వేచ్ఛ మెయి; స్వస్థత కోర్కెకు నేది? మిత్రుఁడా.

చ. అరయఁగ బాల్యయౌవనము లంగున, సోమరులౌచుఁ గాలముం
జరిపినమానవుల్, గడనఁ జాలక యుద్ధురనంతరార్తులన్;
దొరువరి, ప్రొద్దు కల్గఁగ నె తిన్నని యూరను జేరుకోనిచో,
నిరులయ్యెడ, దారి నతఁ డేమి యొనర్పఁ గలండు? మిత్రుఁడా. 72.

చ. సురుచిరభానకల్పవల శోభిలుపుస్తకలక్ష లొక్కయ
క్కరమును దప్పు కుండ, నరుసం బఠియింపఁగఁ జాలినన్, వృథా
వాదవిఁడికిన్; విచిత్రి మగునర్శ్య మజప్రియుఁ జూచుచుం బకూ
త్రికనములు, లాభముం గనునె దాన నొకించుక రైన? మిత్రుఁడా, 73.

ఉ. సంతుల మంచుఁ గ్రించులు, స్వపాండితి నన్యులతప్పు దిద్దఁ జూ
పించు; నయో! స్వవక్షమున కేమి యఁ పద్విని యోగ ముండ; ద

కాంతిమఁ జొట్టుఁబట్లకె నిజప్రభ నిచ్చును దివ్వెకంబముల్;
భ్రాంతిము తమ్మఁ గ్రమ్ముకొన దాని దలంప వదేమొ? మిత్రుఁడా.

ఉ. పండితుఁ డైనవాని కొకపట్టునఁ జుల్కఁదనంబు గల్గియే
యుండును గాక, యట్లనుచు నొండులతో సరి సేయఁ దప్పు గా
కుండు నె? బ్రహ్మజాతి యగు నాజ్యలవద్రము నీటఁ దేలినన్,
బెండుపకున్ సమాన మని పేర్కొన రాదు గదయ్య; మిత్రుఁడా. 75

చ. చెడుగుణ ముండినం, జదువుచేతను గల్గవ్రికాశ మంత చొ
ప్పడఁ దది వీడినం బురుషుపాండితి సర్వతిమోహాంబకన్;
గొడి గలదీపముల్ మెఱుఁగు గున్కఁచుఁ దేజము దక్క యుండెడుం;
జెడ నది కత్తిరించినను, జీఁకటి బొత్తిగ మాపు; మిత్రుఁడా. 76.

చ. ఒకరికి వచ్చి పోవు ననునోర్వమిచేఁ, దన నేర్చుదాని వే
ఱొకరికిఁ జెప్పఁ డేవిఁ దన కున్నది పాడగుఁ; జెప్పు మీలగున్,
సకలజనంబుఁ దోఁచుకొన సమ్మతి చేసిన నాతిలోనివి
శ్యుతుఁ గొద వేమి? లాఁతిసలిలాంబులు పాడగుఁ గాని; మిత్రుఁడా. 77

కు. చదివినవాఁ డెప్పుడును సఖ్య మొనర్చును రెల్లవారితోఁ;
గదన మొనర్చు రెల్లపు డకారణ మజ్ఞజనుల్ స్వజాతితో;
ముదమునఁ గీరశారికలు ముచ్చట లాడుఁ బరస్పరంబు; దు
ర్మదమున వానిలో నవిరయు మానొకని కుక్కలు పోరు; మిత్రుఁడా. 78

చ. చదురున వేగు రజ్ఞులు ప్రసంగము సేయుచుఁ గూరుచున్నఁ, గో
విదుఁ డొకఁ డున్నయందమున వేయవశాలుఁడు రాదు చూడుమీ;
వదరుచుఁ జూతవృక్షమున వాయసముల్ పదివేలు మూఁగినన్,
గదురును పంచమస్వరపికం బొకఁ డుండిన శోభ? మిత్రుఁడా. 79

చ. సదమున నెవ్విధంబునను సభ్యు లసభ్యులు గూరుచున్నఁ ద
ద్వదనబహిర్గతంబు లగువాక్యము లే రెఱిఁగింపు వారలన్;

ప్రాదనునఁ బెద్దబాతులు మఱి శివము లిట్టిటు నీఁదుచున్నవో,
మృగకులన్నిర్వాణంబున గ్రహింపరొకో కోకహంస? మిత్రుఁడా. 80

విమర్శనము

ఉ. తప్పును దొప్పు భ్రాంతిమయి దాము గ్రహింపఁడు న్విరుద్ధపుం
జొప్పున; నైన నిక్కువము సూరిజనంబు లెఱింగి చెప్పరే?
యుప్పని పంచదార, మధురోత్తమశర్కర యందు నుప్పు, కై
తప్పునఁ జేకొనన్, నిజము తప్పక చెప్పదె వాక్కు? మిత్రుఁడా. 81

ఉ. ఈసున రోస మాని యరునిట్టిగ నానుగొవంబు లున్న, నెం
తేసి రసజ్ఞు లర్థము గ్రహింతురు గా, విపరీతరీతి గా!
మీసర మైన పెన్నెనుము, మెం దగుపుష్పము, నిష్ప యాని యా
దోసము లున్నఁ, నాలుకకుఁ దోఁపదె చేఁగు దీపి? మిత్రుఁడా. 82

ఉ. వాగెడువాని నే పరమపండితుఁ గాఁ దలపోయ మానుఁ; డా
లాగునఁ గాక వారలకొలంగు లెఱుంగు వివేకి; గంటవా
రొగడియార మే ఘన మటంచును జానపదుండు చూచెరున్;
జేగడియారమున్ ఘనము సేయఁడె నాగరకుండు? మిత్రుఁడా. 83

చ. నవరసభవ్యకావ్యమునకున్ గుణంబును జక్క గ్రహించి శ్లాఘనం
గవి దొవరింపఁ బండితుఁడు గా క్షాకపామరుఁ డే మెఱింగెడిన్?
నవనవభిపక్షపల్లవలసంబు మరందము గ్రోలి ఝంకృతిం
దవిలి యొనర్చు నట్పదము దక్క సమర్థ మె దోమ? మిత్రుఁడా. 84

ఉ. పేరును రూపుఁ గాంచి యొక కేంతి పెట్టఁగ రాదు; వస్తుశా
స్త్రార మెఱింగి యిట్టి దని చెప్ప నగున్; ఫలసంజ్ఞ నొందినం,
దోసపుబుర్ర లుండెడు నుగుంబగమూం బరికింప; నుండగా
కానకఁ దోఁచినన్, నుపిఁడిగర్భము చేఁ దగుఁ గాదె? మిత్రుఁడా. 85

చ. సరసము నీరసంబు నొకచందముగాఁ బయి కుండ నమ్ము; లో
నరసిన హెచ్చుతగ్గు తెలియంబడ కుండును సుమ్మి యెప్పుడున్;
ధరణి రసాలపండు మువిధంబున నుండదె చొప్పకట్టి? పైఁ
బరఁగిన పేడు దీసి తిన, పైటఁ బడుం బస యెల్ల; మిత్రుఁడా. 86

చ. అరసిన నెట్టిసత్కృతికి నైనను దోషము లుండ కుండునే?
వెరసిని దాల్చి మంజులత, విజ్ఞులశ్లాఘకు భాజనం బగున్;
బరుసము లేచు నప్ప వగుపర్వము లుండవె పుండ్రిమందు? ని
ష్ఠుర నొకఁడుం గనంబడునె దానిని మెచ్చనివాఁడు? మిత్రుఁడా. 87

చ. ఇతరులస్వల్పదోషముల నేని యెఱుంగఁగఁ జాలునట్టిపం
డితుఁ డయినం గ్రహింపఁడు కొన నేరఁడు పో తనగొప్పతప్పు; వి
శ్రుత మిది; లాఁతికంటెపువుఁ జూడఁగఁ జాలినలోచనంబు ద
న్కృత, తనలోపలం బొడముకాయఁ గనంగొన నేది? మిత్రుఁడా. 88

ఉ. మాకును జేత నా వసెడుమానుసు లెందఱో యుఁడు; రైన న
స్మాత్కృతి కర్హుఁ డెవ్వఁడొ యనర్హుఁ డెవండొ పరీక్షఁ దేలెదున్;
వేకువ మేలుకొల్పఁ గలకోడి కరటంబులుఁ గోళు; నైన నం
గాకము చంద్రికాచకోరాంగిని భాంగము గాదె? మిత్రుఁడా. 89

ఉ. చేరువ కేగ కుండినను ఛిద్రము లేమియుఁ గానిపించ వె
వ్వారల కైన, డాసిన నపారముగా నవి లేక యుండునే?
దూరమునుండి చూచినను దోఁచును గుట్టలు కోట పట్టిన
ట్లూరక సన్న గా: నటుల యుండును నె న్నగఁ బోవ? మిత్రుఁడా. 90

ఉ. పేరినుండి పాదుకొన్నఁ గనిపింపవు దోషము లెన్ని యుండినన్;
దూరము నున్న నొప్పులును దప్పులు గాఁ గనిపించు నన్నియున్;
దామర, దుస్సహాతపము తైక్ష్ణ్యము మెచ్చి, పొగడ్త సేయు నె
మోములఁ; జంద్రికారుచికి మూతి ముడుంచుక యుండు; మిత్రుఁడా. 91

ఉ. పంకములోనఁ గ్రోయుఘనపాపజనంబున శేషయాత్ర ని
శ్శంకతఁ జేయు, నొప్పు గనఁ జాలరు లోకులుం; దోషదృక్కులే;

జంకక జాఱునేల నడఁ జాలిన నేర్పును మెచ్చ రెవ్వ; రె
వ్వంకను గాని కూలఁబడ వాని హసింతురు గాని; మిత్రుఁడా. 92

చ. గుణము నొఱంగి దోషమునకుం దడవుం గుటిలుండు; దోసమున్
గణనము సేయకే సుగుణకాండముకై సుహృదుండు కోరుఁ; ధా
రుణిఁ గమలాకరంబునను రోయక నత్తల నేఱుఁ గొక్కెరల్;
ప్రణుతమృణాళనాళము మరాళి మెఱింగి మెసంగు; మిత్రుఁడా. 93

చ. సరసపదార్థమందును బొసంగును దప్పులు; వెల్తివాఁ డవే
తొరఁగ గ్రహించి చూపు; సుహృదుం డవి లోఁగొని యొప్పు దేల్చు; శ
ర్కరపాకపానకాన నిసుకల్ చొరవే? వడపోఁతపాఁత తే
గిర మవి పట్టి తెల్పుచు; గిన్నియ చేయఁడె యట్లు? మిత్రుఁడా. 94

ఉ. వంకర లెంతురే నవవసంతప్రకృతి, కిం కఁ దన్నిరా
తంకసమృద్ధిచే ముదము, తగ్గిన ఖేదము, గంతు గాక? యే
కాంకుని శుద్ధమంగు విధియున్ బుధవర్గము వక్రరించునే,
పొంకము మీఱఁ జొక్కమును, బొల్పఱ నుగ్గును గాని? మిత్రుఁడా.

హితోపదేశము

ఉ. కూళల దిద్ద, వారలకుఁ గోపము వచ్చును; గాని లేశమున్
మే లొనఁగూడఁ బోదు; పయి మిక్కిలి బోధకు బాధ లొందెడున్
వైరము; కుక్కతోఁకకును వంకర తీర్పఁగఁ బూనఁ దీఱునే,
కా లది తక్షణం బొడిసి గట్టిగఁ దీఁడును గాని? మిత్రుఁడా. 96

ఉ. మందున కైనఁ దెల్వి గలమానిసికిం దెలుపంగ వచ్చుఁ; గా
కెందును సారలేశపరిహీణునకుం గఱపంగ శక్యమే?

పొందుగఁ గాష్ఠమైన నొకపోఁడిమిగాఁ దెలిఁగింప వచ్చుఁ; గా
కెందును వట్టిబొగ్గు దెలిఁగింప నసాధ్యము గాదె? మిత్రుఁడా. 97

చ. పరమని స్వామివాక్యముల చక్కనొనర్పఁగ నచ్చుఁ; గాని దు
ష్కృత మగు మూర్ఖునిం గలితసాంత్వనపద్ధతిఁ జక్కఁ జేయఁగాఁ;
గరసరసీరుహాంబువుల గ్రక్కున వేత్రముఁ దిన్నఁ జేయ నౌఁ
ద్వరితమ; వంటకట్టెలల వంకర దీర్ప యత్నఁ దీఱు; మిత్రుఁడా. 98

చ. కటువుల మక్షాళించినను గన్నులు నీ ళ్లిడుచుండ నుండ్రుఁ డౌఁ;
నటువలె మొఱ్ఱడి, వాని కినుమంత యును లొంగక రెచ్చు; నెట్లనఁ,
జొటజొట నీటిబొట్టురల నొమ్ముచు జివ్వన లాగుఁ బండ్లు, మె
క్కుట నలపుల్ల గాయముల; గొంకని వానికిఁ గత్తి? మిత్రుఁడా. 99

చ. అలుక జనించి యార్చి యొకఁడైన నలంతుల బూత్కరించినం,
గలిగినశప్తి పోవు; నిఁకఁ గంటెను దిట్టలయెద్ద నేమి యగా?
నిలువక కట్టె కొక్కియొద దిష్టులు కన్నను విట్టె పొంచుచుం,
బులుఁ బడగెంటుఁ; గా కుపలపుంజము చేతు లొనర్పు? మిత్రుఁడా. 100

చ. ధరిమరయుం బిమాపటు న్నరుఁ బాయునె? పండితుఁడైన నేమి? దో
ప మెవఁడు దిద్దినన్ సరియు, సంతోష మొందుట మే; లిట్లు నా,
నములము లైనయూర్ధ్వములయాగుచు డాగులు గావె? సీనను
న్నముఁ గొనువారి నిచ్చిన ఘనం బగుఁ గా తనుకాంతి? మిత్రుఁడా. 101

వివేకము

చ. చపలమనంబు నీచ మగుజాడలఁ బోక నిసర్గమొప్పు వివే
కపటిమచేత దాని నెటు కాఁపరి వట్లాడింప వచ్చు; నీ

నైపుణమును బాయఁ బల్లమున కే గతిఁ గ్రొవ్వను యోరిత్రిసేతుము
ఖ్యాపరమసాధ్వశాలి యవి కా నిటుఁ గానిపరేతి? మిత్రుఁడా. 102

ఉ. ఇట్టటు దుర్మదేంద్రియము లీడువఁ నీడిచినట్టు లెల్లఁ దా
నెట్టనఁ బోవు పోని యని నిక్కమెఱింగియు మూర్ఖుఁ; డెట్లనన్,
వెట్టగ మఁటు ప్రోకిన వివేకము దమ్ముల మళ్ళి పోవు నే
బిట్టుగ దానిలో మిడుత వేఁ బడి మగ్గును గాని? మిత్రుఁడా. 103

ఉ. మందులు మింగుట వద్దు విషముం గుల లాగరయు కప్పు దార్త్య కా
నందము సేయుకర్మము లొనర్చెడరీ దరియక్రియ్యమాణులై;
కందనిపచ్చఁ జేఁబయురు కన్నులపండువు సేయ, డెంద మిం
పొందఁగ మేయుఁ బోయి కరులాసములోఁ బడుఁ గాదె? మిత్రుఁడా.

సంభాషణము

చ. ఒనగు మనుష్యయోగ్యతి యయోగ్యత నిందు గ మాటఁబట్టి యే
గనుఁగొను మందుఱి లోకు; లటు గావున సొంపుగఁ బల్కఁగా వలెన్;
బవఁటుల నోటిపల్కు వినఁబడ్డను నవ్వులఁ దోఁచి వైచి, టం
గున కనఁబడ్డనో విలుమణొంపురు గా విల యిచ్చి? మిత్రుఁడా. 105

చ. ఇలఁ గలయెల్లదోషముల కిక్క యసత్యము; గాన దోసకా
ములు కని యిమ్మ; సత్క్రతిపదుల్ బున్నులు పల్కుచు మందురి దానికిన్;
వెలుఁగ రెదిమ్ము చీకటికిఁ చిత్తమునం గను జారవోరము
ఖ్యులు? వెలుఁ గన్న సంతసము నొందరె యుత్తము లెల్ల? మిత్రుఁడా.

చ. ఘనత యోమాభిజాత్యము ను గవ్వకు నంగొలుఁ గావు, మాటలోఁ
గసుక నొకించెదప్పుల యొకందు గనంగొని నేని; కేషగున్;

విను, తననూఁదప్రి గిట్రియును, వెంచియు గిండియుఁ జూచి యూర్వ్యమున్
జనములు గొంగు రే? పలుకు జబ్బయి నం దునియుంత్రు; మిత్రుఁడా.

చ. ఇలపయి నాడి తప్పునతఁ డెంతఘనుం డయినన్ సతం బదుకన్
నిలుకడ లేనివాఁ డనుచు నిక్కము రోజనఁ జేసి పల్కుదుల్;
జలదము నుండువెక్కులు విచారము నేయుట మాని మందుగా
బడబడ లాడుఁ; గాన్పన ని పాటి యొనర్పరు దాని; మిత్రుఁడా. 108

చ. కొలఁదికి మీఱుదంభములు గొట్టెదు డాంబికు విశ్వసించుటే
గలుగదు; గల్గునో, యవిటి గా; తుది సందియ మగా నిజానకే;
తలుకుఁబసిండిపూఁత పయిఁ దాల్చి వెలింగెడు వెండినిన్నియున్
విలిచి సువర్ణబుద్ధిఁ, దుది వెండికి సందియ మొందు; మిత్రుఁడా. 109

చ. ఎదిరిమనంబు నొవ నటు లెంత యు నింపుగఁ బల్కువారలం
బదుగురు గారవింపుదురు; పల్లగులం దఱఁ జేర నిత్తు రే?
మూదమునఁ గీరశారికల ముద్దుగఁ బంజరమందు నుంచి పెం
చెద; రలకాకులం జెఱఁ జేయ రె చేఁదఱఁ జెంది? మిత్రుఁడా 110

చ. సమయము మెఱింగి పల్కువిలసన్మృదువాక్కులు వోలెఁ దీవ్రవా
క్యము లొనరించ నేర వొడికంబునఁ గార్యపుసిద్ధి; నెల్లవం,
బ్రమద మెసంగ రాల్చు నబ్రిభాతపుశీతలవాతపోతముల్
సుమఫలముల్; శిలాటువుల మల్చున గా పెనుగాలి! మిత్రుఁడా. 111

చ. వ్యపగతమార్దవంబులు మహాప్రియముల్ సమయానుకూల మా
లపితము; లట్లు కాని మృదులంబులు నప్రియముల్ నుముల్: ప్రభా
తపుఁదలఁ గాకకుక్కుటరుతంబు హితం బగు నెంత యున్; వియో
గపుసమయంబునన్ శుకపికస్వర మార్తికరంబు; మిత్రుఁడా. 112

ఉ. ధీరుఁడు జానుగన్ సాగియుఁ దేనియ లొల్కఁగఁ బల్కు మెల్లగాఁ;
జేరినవారికిం జెవులు చిల్లులు వోవఁగ నాడు నీచు; డిం
పారగ పాడు శారికలనిక్కణనం బొనరించు వీణియల్;
వీణియల్ రణంబు నొదరించును దారుణభంగి; మిత్రుఁడా. 113

ఉ. అన్నము గల్గ నైన మఱది యాఁకొనఁడు కొలుపు పెట్టుఁ; జాలఁగా
మన్నన సజ్జనుండు పరపాత్ముల కెన్నఁడు దేఁడు నాలుగు; క
ట్లున్న, శరీరకష్టమగు నాశ్యను భేకము నావచారువన్;
సన్నపుఁగాకలిం బిరము సల్ప వసంతమునందు, మిత్రుఁడా. 114

కొండెము

ఉ. కొండెము పెట్టుదుర్గుణము కూరిన నాలుక నేర్పుతోడఁ దా
ఖండనముఁ జేసికొన్న బలితుకం గలఁ డేమొ వసుంధ నెయ్యఁడై;
నిండు విసంబు గ్రక్కఁ దడు నిక్కుచుకొండిని గత్తరింప, భూ
మండలి వృశ్చికంబు జనమైత్రికిఁ బాత్రము గాదె? మిత్రుఁడా. 115
ఉ. కోరికతోడ నొండొరులఁ గొండెము లాడెడువార నేరిచిం
గూరిమి నేస్తకాండ్రయిన గొబ్బున వీడక మాన; రెట్లనన్,
వారలు చారుశీలపసవంబున నాగులఁ గూడు వేళ మం
దీరములందుఁ బ్రేముడి రయింపక చూపరు కాదె? మిత్రుఁడా. 116
చ. పిశునునిఁ జేర్చు టెంతయు వివేకము? వాఁడు పరుల నెట్టు లట్టులే
నశపడంగఁ జేయుఁ దమకిం బయినాని; కదెట్టు లన్న, నల్
దిశలగవాక్షకాచములు, తెప్పుఁ బగల్ రవికాంతి లోనికిన్;
నిశల రహఃక్రియల్ గలవె విల్వ బయల్పడ కుండ, మిత్రుఁడా. 117
ఉ. అన్యుల కెగ్గు సేయుకలహంబులఁ బెంపను మూల మైనదై
శూన్యము చేత నెవ్వఁడు వసుంధర నాపదఁ బొంద కుండెడున్,
జన్యములోపలం బిగులు నక్కఁగ నొత్తెడువానికిత్తుకన్
దైన్యపడంగఁ గోయ కెటు దల్పక జాలి లవంబు? మిత్రుఁడా. 118

అతిపరిచయము

చ. పరిచయ మెక్కుడైనఁ బరిభావము నొందు మహోన్నతుండు;
బొరయు సుధాకరోదయము బూటకుఁడున్ మహదర్పణంబునన్,
బరిచితశివ్వనిత్యప్రియసఖ్యఫలాంచితదైవసృష్టస
త్తరుల నిరాకరించి కొనఁ దల్ప కొకో కృతంబా, మిత్రుఁడా. 119

చ. మితి మగు నేని యొద్దియును మేదినియం దనవద్య మౌను; గా
కతి యగు నేని యున్నిట ననర్థము యౌ; మితి మీఱ రాదుగా;
వితతశరోష్ణదేశమున వేఁగిలోఁ బోగ దొంగుపాత్రరం
చితపనవాగ్భకుం డగుచుఁ జెందుఁడె సీతువయుంగ? మిత్రుఁడా, 120

ఉ. వాడుక మాటికిం బొరుగువారలయిండ్లకుఁ బోవుమన్నఁ, జే
కూడదు గౌరవంబు; తుది గొప్ప పరీక్షన మౌ నిజంబుగా;
గాడిదతోఁక కన్గుఖులు గట్టుచు నందఱె ఘాటియాకులన్,
జూడరె యబ్బురంబుగను శుష్కరూపిని నొంటె, మిత్రుఁడా. 121

చ. అభిరుచి యొకన్ నభినవాగతులం దతిప్రేమలఁ జూ ము
గ్ధభమగుణాఢ్యులంగుమ బాగొనుమం డ్రుసాగక వల్ప మేఁ;
యభిలషితంబు లౌ నవగతార్థము లయ్యెను బాలభాష; ల
వ్యభిచరమంజులార్ధబుధవాక్యము లంత ప్రియం బె? మిత్రుఁడా. 122

చ. మనుజున కెంతయేనిఁ జనుమానము గల్గును గాక, తేనిపా
లను గురుపాల్య భీతికి దొలంగిన చెయ్యి యొనర్పఁ గూడు నే?
మనగృహమందె యున్నదని మూర్ఖనుతోడను ముద్దు పెట్టుకో
గనగన వెల్గుదీప మెటు గాలక యుండెను నయ్యో? మిత్రుఁడా. 123

ఉ. పోకడ గాకడల్ గలుగఁ బుట్టువు నోవమ; లజ్జ మోతిగన్
లేక జనింమ నాన్గు లకాలగ బంధునుహృద్గణంబులో;
లోకములోన నాఁటినిధిలోనికి నమ్ముచుఁ బోవు మంటవేఁ
బాకుడు పట్టె శోక్యకును; నాఁ డగు గంటలనీళ్ళు; మిత్రుఁడా. 124

స్నేహము

చ. చెలిమి పసంబు గా నుభయసీమలఁ బ్రేమము గల్గ లెస్స యౌఁ;
గలుగక యున్న, నొక్కఁడన కల్గినచోఁ విరసంబ యౌను; మ
ద్దళము ధిమింధిమిధ్వనుల శ్రావ్య మగుం, బెనువాఁడు రెంట బ్ర
క్కల బిగి యార నున్న; నటు గల్గమి నింపగు నయ్యె? మిత్రుఁడా.

చ. చెలిమిఁ బరస్పరంబు మనఁ జేటు ఘటింపఁగ లేరు శాత్రవుల్;
కలహము పుట్టినన్, సుహృదుఁడౌ చెలియుండు దమలోనివాఁడె; కా
నల నతిసాంద్ర మౌతరుగణంబు మహానిలుఁ డుర్విఁ గూల్చునే?
కలఁతల నిట్టి యే దొరయఁ, గాల్చుఁ దవాగ్ని తదాప్తి; మిత్రుఁడా.

చ. వలఁతి కలంతి కేటిసహవాసము? దైవము గూర్చినన్, మదుల్
గొలుపక యేటి కొక్కరుఁడు, గోటికి నొక్కరుఁ, డీయము చుండ్రు సూ;
నలకయి డాకయుం గలసి వచ్చెడు నే ఘనవేళ, ముందువె
న్నలకు నా బోవుఁ గా కొకఁడు గానక యుండ నొకండు? మిత్రుఁడా.

చ. చెలిమిని మార్దవంబునను జేకుఱుఁ జాల్కిన గా నభీష్టముల్;
తలఁపఁగ నాగతిన్ బెరుమదారిని నెగ్గున టయ్యె కార్యముల్?
జలమున నానుమన్న గొని, సన్నపుఁ గులాలుఁ డభీష్టభాండమ్; ము
జ్జ్వలశిఖపృష్ఠభాండమును శక్తుఁడె గ్రమ్మఱ మార్పఁ? మిత్రుఁడా 128

చ. క్షమ నధికారగర్వితులు సఖ్యము గొప్పకుఁ జేయఁ గోరుచుం,
గుమతులు వారి కన్నె యుపయోగ్యుడు; గాని య దేమి సేయ నౌఁ;
ప్రమిదలు దీపముం దిమశిరంబునఁ బెట్టక తైల మిచ్చు; నా
క్రమమున నెప్పుడీ నపుడె కాల్పదె బత్తిన మంచి; మిత్రుఁడా. 129

చ. అలవదు వేగ; నాగి ఘన నాఁ; జెరు నూలి; నపాయహేతు వే
యాలఁతుల వెల్మి; దానికి మహాజనమైత్రి సపర్యయంబు; చీ
రల నిసముం గ చిన్నములగం గతిసాంద్రత నంటి, నెంట నే
నెరసి కలంకు దమ్ముఁ; జెలు వేరు విరుద్ధము గాదె? మిత్రుఁడా. 130

చ. చెనఁటులతోడి నెయ్యమున జేటు ఘటిల్లక మాన దెంతస
జ్జనులకు నైనఁ; గాన ఖలసంగతి కెప్పుడుఁ దప్పుకో వలెన్;
ఘన మగు మల్లెపువ్వులఁ బకాపక నవ్వుచుండుఁ గుబ్బటుల్,
గొనకొని చాకిచేత నుతుకుల్ దిను నుంటెని వంటి; మిత్రుఁడా. 131

చ. నడవడి తిన్నగాక చెడునట్టి చెనటుల పెద్ద బుద్ధి తోఁ
బొడమిన, మంచిమార్గమునఁ బోయెడు సాధుజనాలితోడఁ గూర్తురె
య్యెడలను; దొంగగడ్డి దిన నీచుల సావలఁ బోవు గొడ్డులన్
విడువక, లంకె వేయుఁ గద వ్రేఁచి శిల పాదులతోఁడ! మిత్రుఁడా. 132

ఉ. పెద్దలవర్తనంబు గని పెట్టి సుబుద్ధి నిజప్రవర్తనన్
దిద్దుకొనంగ నేర్చు; నది నేరఁడు బుద్ధివిహీనుఁ డౌఁ జుమీ;
యద్దముఁ జూచి దిద్దుకొనునట్టిసమర్థత దృష్టిశాలి కే
తద్దయుఁ గద్దు; గాని వసుధం జనుషాంధున కేది? మిత్రుఁడా, 133

ఉ. ఉత్తముచెల్మిచే సరగ నొందును సద్గుణముల్ సుశీలసం
పత్తి నెసంగువాఁడు; నధమాధముఁడు నైజగుణంబు మాను నే?
యత్తరుసౌరభంబు ధవళాంబరమాల్ ధరియించు వెంట నే;
గత్తెరకుళ్లుగుడ్డ తనకంపుఁ ద్యజింపఁగ గాదె? మిత్రుఁడా. 134

చ. ఘనులను గూడు నల్పులును గౌరవపాత్రులు నమ్మ; గౌరవా
ర్హున కయినం బరాభవ మెయోర్వని నీచులసంగతి న్వలెన్;
మొనలను జక్రవర్తిపగనుల్, స్పృశియించు లసత్కిరీటగా
ద్వనకశిరంబు; నల్పుతెల పీగలు బస్సులు మోయు; మిత్రుఁడా. 135

చ. వసుధ నసద్గుణంబు గలబాలిశుఁ డొక్కని కారణంబునన్
దొసఁగు ప్రసంగి పాక్కుఎరు దోపము పీసను లే కనేకు లా;
నసదృశ వేదనాకరమహాపవిత్రగర్భ పునర్భవంబుచే
లసదఖిలాంగకంబులకు లాప్త గ వేఁకి జనించు; మిత్రుఁడా. 136

చ. బలియుఁడు వంచ నల్పులను బ్రాతి దొడర్పక, హారకుల్లనుల్
కలఁక వదంగఁ జేఁత గోల గా; దిల నందులతోడఁ బొంది మేల్;

గల నొకబారెఁ డంచుఁ గడుగర్వముతోఁ ఫణి పుట్టఁ దూఱ, లో
పలఁ జలిచీమ లన్నియును బట్టుక చంపవె దానిఁ? మిత్రుఁడా. 137

చ. వలఁతు లటుండఁగా, నలఁతివారలతోడను గార్య ముండు; న
ట్లు లగుట హీను లంచు నెపుడుం జెడ నాడఁగ రాదు నమ్ము వా
రల; మొహరీలు కానులు వరాలు కరంబున నుండ, రాగిపై
సలకొలఁ కే యాచ్యము బజారునఁ గొనుట గల్గు; మిత్రుఁడా. 138

ఐకమత్యము.

చ. తల యొక దారి గాక ప్రమదంబున నల్గురు నేక మైనచోఁ,
దలఁచిన కార్య మే దయినఁ దథ్యము గా నెఱవేఱుఁ; బుట్టెఁడాఁ
కలిగొని పోయి సిద్ధ మగు కంచము నొద్దను గూరుచుండి సం,
గొనుచుట యెట్లు శక్యమగుఁ గూడక వేఱగు నేని? మిత్రుఁడా.

చ. బలమును బొంపుఁ బెంపు విభవంబు సమస్తము నైకమత్య మే
గలుగఁగఁ జేయు; భిన్నతను గాంచిన దెల్లఁ దలంప నష్టమే;
శిలలును దారువుల్ మొదలు చేసి మహోన్నతహర్మ్య మయ్యెడుఁ;
దెలియుము దేని కద్ది గడఁ దీసిన నే మగు నొక్కొ? మిత్రుఁడా.

ఉ. చెప్పెడి దేమి? దేవుఁడు సృజించినసృష్టిని దేనిఁ జూచినం
జెప్పుత, నైకమత్యమునఁ జేకుఱు లాభము, లాఁతి నష్టముల్;
గొప్పగ గాలి గొట్టినను గొండను జూడుము; వానిఁ బాసి పెం
ది ప్పుఱు రేణువుల్ సొంపుల లేచునఁ దూలును గాని? మిత్రుఁడా.

చ. చెదరక యైకమత్యమున జెందినచోఁ బలహీను లయ్యు నుం
బదుగురు గూడి పాటు పడి భారపుఁ గార్యము నిర్వహింతు రౌఁ;
జెదపురుగుల్ నగంబు లలఁతి జీవు లయైనను, గుట్ట లో యనం
బొదలెడు నబ్బురంబు లగుపుట్టలు పెట్టును గాదె? మిత్రుఁడా. 142

ఉ. కూళలు తమ్ము డీకొనుచుఁ గొంట్లు పెట్టిన నైకమత్యమున్
మూలముగా నకారణము పోరుచు రాలిన మద్వ్రతంబునన్?
గాలికి గత్తికట్టి తొలుతల్ నిమురంగ సె చిక్క కద్దురె
కోతులు ప్రాణహానికిని గొంకక తాఁకును గాదె? మిత్రుఁడా. 143

చ. తలఁపఁగ నొక్కతల్లికిని దా రుదయించియు, వైరబంధమున్
మెలఁగి దమ నైకమత్యమున, మీఁదట తేలుచు మందు రన్నద
మ్ములు; శుభ మౌనె? వారకడపుష్పవృటాకులు గాలి వచ్చినం
జలనము నొందు నే, మదిరి జంటుచు నంటుకు గాని? మిత్రుఁడా. 144

ఉ. ఓలిని నైకమత్యమున నొప్పెడుసోదరు లొంటుచుండ్రి బల్
మేలులఁ; వారు వేఱు పడ మేదినిఁ గాంతు రనేకకష్టముల్;
తాళదళంబు వ్రీలక యుండఁ దారత నాదల నంటు భక్తి సై;
వ్రీలి విహీనత్వం బవను క్రిందపడ జారఁగ నుండు; మిత్రుఁడా. 145

స్నేహితుఁడు

చ. జనవరు నొక్కఁ డైనను నిజంబగు ప్రాణసఖుండు గల్గినన్,
ఘనతరదుఃఖముల్ దొలఁచుఁ; గావలెఁ దప్పక మిత్రసంగ్రహం;
బనలుఁడు ధూమజాలమున నావృతుఁ డై కృశియించి యుండఁగా,
ననిలుఁ డొగిం బొగం జెఱిచి యాతనిఁ గాచుట లేదె? మిత్రుఁడా. 146

చ. విహితుని లోపమున్ బయటఁ బెట్టక యాదలఁ గాచు శిష్టుఁ; డి
మ్మహి సమావాసి దొక్కాలఁతి మాటల దుష్టుఁడు కీడొనర్చెడున్;
రహిఁ దలపోఁగ, గాచుదు శిరంబున నాఁడుఁ జిమంగుఁ; గాని దా
వహితము సేయదు సంధదయావనకృత్యము నైంకుబుష్యుఁబు; మిత్రుఁడా. 147

చ. ప్రియము ఘటించినన్ వెసం బరిహరింప వలెం బరికించి దుష్టు; న
ప్రియము ఘటించినన్ సహించి క్షమింప్రియఁ గొంకక నొరెఁ జాలి శిష్టుఁ; డీ

పయిన విమిత్రయుక్తి మగువట్టిది భత్యము ద్రోహు రెట్లు? చేఁ
దయినను శోధ్యకొంచు నిల నాపదనుం గొన రెట్లు? మిత్రుఁడా. 148

ఉ. బాగుగఁ దేనెమున్నులను బల్కుచు మానసముం గరంచి, బల్
నేగి రొయునర్పుఁ గుత్సితుఁడు; చేటున కే మమి వాని నమ్మటల్;
వాగసారంపుబుద్ధి కలవాడను మీకులవింగు సేయఁగా,
లాఁగ వొఱంగి వచ్చి వెతలం బడ దే భుజగంబు? మిత్రుఁడా. 149

ఉ. మంచియవస్థలో హితులమాడ్కిని పాయము చేయు మండియున్,
గొంచెము కాల వంగుతటఁ గూళ లపాయ మొనర్తు; రె ట్లనం,
గాంచుటకు న్వహోయు మగుఁ గన్నులకున్ సదవస్థ దీపముల్;
వంచన వైరులై కలఁక వచ్చినఁ జూడఁగ నీవు; మిత్రుఁడా. 150

చ. ఎలమిని సజ్జనుండు మన సిచ్చి మెలంగును; గాని యొన్నిభం
గుల నయినం గపంగొనఁగఁ గూడదు నె దుర్జనునంతరంగముల్?
దెలిసి మెయిం బసందు గను దివ్యయ లొందమనం గనంబడున్;
గలుగు నె యొంత తోమినను గన్గొన మృణ్మయపాత్రి? మిత్రుఁడా. 151

చ. ఎవ రెటువంటిమిత్రులో గ్రహించఁగ రాదు సమక్షమందు; వా
రివిధముఁ జేయఁ గా వెలఁ బరీక్ష పరోక్షమునందు తెప్పగాఁ;
వొవరుఁ జూర మేల, నెల తోఁచుదు మాటలు విప్పి నెన్నరా
పుపులఁ బులిం గో? లాకఁ డటు పోయునఁ గుందునె యన్న? మిత్రుఁడా

చ. కలిమిని నెల్లవారు సహకారులె; వారల నట్టివా ర కాఁ
దలఁచఁగ రాదు; నెచ్చెలుల దైన్యము గాఢపరీక్ష చేసెడిన్;
మెఱుఁగువలె మనంబునకు మిత్రము లే సకలేంద్రియంబు; లా
చెలిమి యథార్థ్యవో నిజ మెం చెప్పద నిద్దుర వచ్చి? మిత్రుఁడా. 153

చ. సిరి చెడి వచ్చె నంచు, సిరి చెంత నటంచును, నెంచ కెప్పుడుం
గరమును గారవించుఁ జెలికాని బొంగుచు నత్సఖుం; డదే
సరణి ననంగఁ, జూడు మిఁకఁ జంద్రు నహాపను నింపుఁచున్న మన్
మగఁడెనిం గిట్టుమును సంద్రి మొదాకొన్నుఁ గాదె? మిత్రుఁడా. 154

చ. ఇముడక పైకిఁ జె ల్లుబడు హృద్గతతాపము బంధుమిత్రసం
గమమున వారవార్తలకుఁ; గావన నీ దుఃఖము దీఱు నంతతోఁ;
క్షమఁ జెనుబట్టఁ గాలిచినసంద్రపుగుల్లను నీళ్ళు చల్లఁ, దీం
పరిము గని నాని లేచుఁ గద డాయ భరం బగునట్లు? మిత్రుఁడా. 155

చ. మనసున దుఃఖ మాంచిన సమస్త మసహ్యము; కానఁ బ్రాజ్ఞుఁడుం
గనఁ దుచితంబు నయ్యెడలఁ; గా నలెఁ దప్పక మిత్రుఁ డప్పు; డె
ట్లనఁ, బెనుగాఁక కోరునక యగ్గిఁ బడం గమకించుపాలు, త
గ్గున తమయంతటన్, జలము గొబ్బునఁ బోసక యున్న? మిత్రుఁడా.

ఉ. భావము చెమ్మె నిండి యెడఁబాయక నచ్చెనుసంగతిలో
నేవిధి నైన నొక్కనికి నెగ్గయినన్ నెల యోర్వ నేర్చు నే?
కానటిపూర్ణకుంభముల గ్రక్కున నొక్కఁడు విచ్చి పోన, నె
క్కొవడి భూమిపైఁ బడమి గల్గును రెండవకుండ? మిత్రుఁడా. 157

ఉ. ఎవ్వరిబుద్ధి వారలకు నెక్కువ గాఁ బని సేయు; దాపరిన్
నెవ్వగఁ జేయు; నాప్తులనునిన నిశ్చితభావనం బగున్
జావ్వ; స్వహస్తదీపము కనన్ మిణుమిట్లు గొల్పఁ జీఁకటిన్;
దివ్వియ భృత్యుచేతియది, తిన్నని తెన్నును జూపు; మిత్రుఁడా. 158

ఉ. సంపద వార్తి రెంట సస్యశక్రియఁ డొక్కరుఁడే హితుండు; చిం
తింపఁగ నట్టివాఁడు గలఁ డేనికి, భంగము లేదు వానికిన్;
సొంపుగ జాగరంబున సుషుప్తిని నేకరగంబునం బ్రియ
క్త్రింపరె శ్వాస? యద్ది గల దేనియు దేహికి నేమి? మిత్రుఁడా. 159

చ. చెలు లగువారి ద్రైవ మెడ సేసిన నేమి? యెడంతరంగమున్
గలయుక సూగ సౌ నె? యది కానఁబడుం గడ వారికృత్యులన్?
నెలకొని మధ్య నాసికము, నేత్రయుగంబును వేఱు చేసినన్,
గలుగు నె వేఱు వానికి వికాసముఖక్రియలందు? మిత్రుఁడా. 160

ఉ. చుట్టఱికంబుఁ జెల్మిఁ గలవాఁటను నెక్కువ దక్కువన్ గొలన్
పెట్టక మామకోక్క మొదవింగుడు నమ్మి సమానగౌరవం;

చెట్టు లనంగ, రత్నములు యిక్కు సముద్రుఁడు, శైవశాఖపుం
బట్టుగు నేటిలోనికిని నమ్మట పోవుట లేదె? మిత్రుఁడా. 161

ఉ. బాగునఁ గూడి యుండి యెడఁబాయుదు రోగునయందు బందుగుల్;
బాగున నన్న మానిన, విపత్తున మిత్రుఁడు దోడు చూపు; నే
లాగినఁ, నన్నె మగ్గ్యముఁ గలంపఁ దపింపఁగ, వెన్నమీఁగడల్
వేగ పథం బయున్నను వేఁగుఁ; దోఁ చను నీళ్లు; మిత్రుఁడా. 162

చ. తనకును నేటఁగాల మిల దగ్గఁ బడ్డను క్షారగోద్దవుం
జని హితు నింటు నోఁము; హితుపత్త్యముపద్ధతి పారిగోడ్డ వగా;
గనగన వెల్కేసకోకణ కలధ్వని ఫలం నా పుష్ప మో
యని పయి వాలఁజూము; వల సం పటు దోఁగినఁ బోను; మిత్రుఁడా.

పరోపకారము

ఉ. చీకటిఁ దాలు కిష్టము వంటము లైనఁ బరోపకారమే
లోకములోన నా ప్రతిఫలము నాస్తియ నమ్ముఁ జేరవన్;
భూరుహముల్ నిదాఘమునఁ బొల్పుల మండి యు నెండ నేఁడివిన్,
వారికి ముక్కగట్రియము నాప నె నీడ యొసంగి? మిత్రుఁడా. 164

చ. కటకట! తాను వృక్ష్యములుగా నొందును నుండు కెంచ క
ష్టములకుఁ బరోపతాపమున భావము నిల్పు నయందు? భీకరో
ష్ణ సమయమునా పరోపకృతిఁ బరు మండియు నుండుకదా, నెం
గారు వారి వారిమనస్కల గ్రీష్మన మిగిలఁ దలంచు; మిత్రుఁడా.

చ. కరు నరుకాగ నొండొ యుపకారము సేయుచు నుండురి సజ్జనుల్;
కరు ముఖకార నొండు యుపకారము సేయుచు నుండురి దుర్జనుల్;
పగుడి నాల ఉప్పునను బండు లాసంగు గసాలసాలముల్;
కలుల నలంకరించినను కేవల సేయఁ దయూఁగు? మిత్రుఁడా. 166

చ. తమ పెఱవారు వా కతిహితం బొనరింతురు నిర్మలాత్ము; లా
క్రమముగ నే రొనర్తు రపకారము నెల్లరకున్ మలీమసుల్;
విమతుల కైన దీపములు వెల్గిడు లాఁతి కభేదబుద్ధితోఁ;
దమతమ పయ్యె నీడలుం బదంబుల కడ్డము రావె? మిత్రుఁడా. 167

చ. సూఁ డయినం గలంగివను జూడఁగ నోడి విశుద్ధుఁ డాత్మసం
పీడకు నైన నోర్చుకొని ప్రీతిని నాతనిఁ దేర్చు; నెట్లనన్,
బాడె యపార మై కలఁకఁబాఱిననీరము నావిలస్థితిన్,
వీడఁగఁ జేయు దే పటిక, వే పొడు మై చొఱఁబాఱి? మిత్రుఁడా. 168

భూతదయ

చ. ప్రతిఫల మేమి కోరక శుభప్రతిపాదన సేయువా రకాం
క్షితఫలు లై యకారణము కీ డొనరి చెడువారు నుందు రీ
క్షితిపయిఁ: గమ్మ దెమ్మెరలు చెమ్మట లాఱఁగ వీవ వీసఁగిన్;
గొతుకక యగ్గి బగ్గు మని కొంపలు మాపును గాదె? మిత్రుఁడా. 169

చ. అలుక నిజా పకారులకు హాని యొనర్చుట కేమి? పట్టిసా
ధులకును బాధ సేయుటలు దుష్టుల నైజము సూ నిజంబు గా;
నెలుకల, దానిబువ్వ భుజియించుటఁ జంపునొ యేమొ పిల్లి; రా
చిలుకలు దాని కేమి పగ చేసెను? వానినిఁ జంపు: మిత్రుఁడా. 170

ఉ. చిత్తము కోమలం బగుటచే సహియింపఁడు హింస కుత్తముం;
డత్తెఱఁ గాచరింపఁ గఠినాత్మతచే వసఁగుండు పాల్పడున్;
బుత్తడి యెన్నఁ డైన వధముం బొనరింపదె ప్రాణికోటులన్;
గత్తియుఁ గత్తెరయై యినుము ఘాతలు సేయును గాని? మిత్రుఁడా. 171

చ. పలలము మెక్క కుండినను బట్టగు మేనికి సత్తు వంచు జం
తులఁ బొరిపుచ్చి తిం దక్రియణాల్; మఱి శాకము సారహీనమే?

యిల బలపౌరుషంబులను జెప్పఁడె కో యడవిన్ మృగాలముల్?
కలభము లన్యజంతువులకంటెను దక్కువ వోక్కు? మిత్రుఁడా. 172

ఉ. ఆఁకలి గొంచు రాఁగ నితఁ డాతఁ డటంచును భేద మెంచు నే?
చేకొని సజ్జనుండు నిగసింపక యేనికి నైనఁ బెట్టెడున్;
కోకిలమున్ శుకంబు నళి గోరిన మాత్రము పెట్టి మాతముల్,
కాకుల నవ్వలం దఱుమఁ గాఁ గనుఁగొంటి మ టయ్య? మిత్రుఁడా.

బాంధవము

ఉ. బాంధవ మబ్బి పేరిమి నిరపాయత నూరెడు నిందు కంత సం
బంధము లేనిచోట, నిలపై భగవద్ఘటనంబు గల్గినన్;
హైందవ మైనయట్టిలవణం బది యెక్కడ? విన్య మైనక
ర్కంధున దేడ? రెంటికిని గల్గదె చుట్టరికంబు? మిత్రుఁడా. 174

ఉ. చుట్టము లైనవారలకు శోకము బాధల మాన్ప దక్షుఁ డౌ
చుట్ట; మతఁడుఁ గావఁడు సుత్కులు దక్క ను తేమి చేసెదున్;
దట్టపుమంచుఁ జిమ్మ నిగతమ్మున దమ్ములఁ బ్రోచు వేవెలుఁగ్;
గట్టెఁడు పశ్చిమాబ్ధిఁ బడ నయ్యవి యేమి యొనర్పు? మిత్రుఁడా. 175

ఉ. ముందుగ బంధుమిత్రులకు మోసము సేయనియట్టివస్తువుల్,
మందుగఁ జేఁదు గా విషసమానము గాఁ దలపోయు సజ్జనుం
డెందు; రసజ్ఞ ఘ్రాణనయనేంద్రియముల్ మునుమున్న సంతసం
బొందనియేవదార్థముల బొల్లమి తెల్లము గాదె? మిత్రుఁడా. 176

చ. ఎడ మగువార్ధిఁ జుట్టరిక మేగును బ్రేమ యు దౌల; సంపదం
గుడిచెడువాడు గాక వగఁ గుందెడువారలె మాఱబంధువుల్?
కడఁకఁ గనిష్ఠికాంగుళియుగంబు నిలంబడ నిల్చు; వంగ నం
గడు నె యొకించు కైనఁ బరికింపఁ గఁ జూపుడువేళ్ళు? మిత్రుఁడా.

ఉ. వచ్చిగ నున్న వందలను బందుగులే కడుపార సాపడన్;
నెచ్చిన మున్నెపో వడుకు పెట్టరు గుమ్మములోన నొక్కరున్;
బచ్చిక వానకాలమునఁ బట్టినయావరణంబులోనికిన్
వచ్చును వేనవేల్పనులు; వానిని వేసవిఁ జూడు; మిత్రుఁడా. 178

మాతృవాత్సల్యము.

ఉ. ధారుణి నెవ్వరయ్యెడ నొ ధామము పేరిమి డిక్కంచు జూచినన్
గూరిమిఁ దల్లి దప్ప మఱి కొండొకవస్తువు గోచరింప; దే
దార సనంగ, వావు తనతల్లిక విల్కిన నంగ లార్చుమున్
వారక చేత పెయ్యమెయి నాకుచుఁ జేఁపుట లేదె? మిత్రుఁడా.

ఉ. తల్లి భరింపఁ జాలుఁ జూమి తండ్రికి గిట్టనియట్టిబిడ్డలన్;
దల్లికి గిట్టకున్న మఱి దైవము కావడెఁ; దండ్రి నాలు దే?
పెల్లుగ నాఁడుఁబిల్లి తనపిల్లల గందు హరింప కుండె నా
పిల్లి భరించుఁ గాని, పులిపిల్లల కెవ్వరు దిక్కు? మిత్రుఁడా 180

ఉ. ప్రేమ సమాన మెల్లరకు బిడ్డలపై; ధనికుల్ ఘటింతురి గా
రాముగ నంగరక్ష లమరంగ; దరిద్రులు సేయ నేర్తు రే?
మామిడిపండ్లు పెత్తులను మంచిరసంబున లోనఁ బెంచెదుం
గా? మఱి టెంకమామిడులు గాలికి పూరికిఁ గాదె? మిత్రుఁడా. 181

చ. కడుపునఁ గన్నకానుపనకన్నను గన్నులఁ గన్నకాను పే
గడితము; కన్నమోహమునకన్నను బెంచినమోహ మెచ్చు గా?
బడలిక గుడ్లు పెట్టినది; బాతున కేమియుఁ బ్రేమ లే; దదె
క్కుడుగ గనిపింప దే పొదుగుకోడికిఁ బిల్లలమీఁద? మిత్రుఁడా. 182

ఉ. ప్రేమ ముడి పెద్ద గల్గునెడ భీతికి హేతువు లేక పోయినన్
దా మది లేని వంచుకొని తత్తఱ మొందుట నైజ మేరికిన్;
గోమలతర్ణకంబుపయిఁ గూరిమి బాలురు చేరఁ బోయినన్,
బామర మే మొకో యెగసి పైఁ బడఁ బోయెడు నావు; మిత్రుఁడా.

సంతానము.

చ. మొలకుఁ గలంబునన్ సుగుణపూజ్యుఁడు పుట్టి యశంబు దెచ్చెడున్;
నెలకొలమందు నింద్యుఁడు జనించి యడంచును దొంటికీర్తియున్;
గలుగుట నాసకున్ ఫలము గల్గి సువాసన గూర్చుఁ; దీయ నౌ
మొలకున కీర్తివె న్నొసఁగి చెంది నమాధురి మాపు; మిత్రుఁడా. 184

ఉ. అవ్వటపాదపంబు గసమునం దుదయింప గనేక ముత్తముల్;
సువ్విశపుంగులంబునను గూళ లసంఖ్యలు గా జనింతు రా;
నచ్చెరువా? రసాలఫలమందును వి త్తొకఁ డుండుఁ; బిక్తపుం
బుచ్చశలాటువం దిమిడి బుస్త్రెఁడు బీజము లుండుఁ; మిత్రుఁడా. 185

ఉ. కోరుము వేరు లేనియపు సౌగతవిహీను లనేకు లేల? వి
స్తారగుణాన్వితుం డొకఁడె చాలు విశాలయశంబు దేరఁ గాఁ;
దారక లెన్నియో చదల దట్టముగాఁ గల వైన నేమి? యా
కైరవిణీశుచేఁ గద ప్రకాశము నాకస మొందు? మిత్రుఁడా. 186

చ. అలఘు లనేకు లాసపడునట్టి సుపాత్రుల కీక, దైవ మీ
యిలపయి నేరుఁ గోగనివిహీనుల కిచ్చును సూనులం గడున్;
ఫలితరసాలసంబున గసన్నాకు నిం పొనరించు వించులన్
ఫలములు పుట్ట కేమిటికో పాడుము సిందులఁ గల్గు? మిత్రుఁడా. 187

చ. ఒకజనయిత్రిగర్భమున నుద్భవ మొందిన, నంద ఱుం బ్రియా
జకులుగ నుండ రే? రఘలజన్ములు నుందురు గొంద అందులో;

నాకసమయంబునందె కలమోదరసంభవమైననన్ను నో
పికఁ గనఁ బొల్లుఁగాయలు సుబీజము లుండవె యందు? మిత్రుఁడా.

చ. జనకుఁడు రోగ్యుఁ డైనఁ, దనుజాతుఁడు నట్టిరె యౌండ సేస్తరే?
తనయుల కారణంబున వెతం బడువార లనేకు లందు; రె
ట్లనఁగ, శిరంబు పూజ్య మగునంగక మయ్యూను వేలకారణం
బున నొరుచేతఁ జిక్కి వలుపోట్లను బొందుట లేదె? మిత్రుఁడా. 189

ఉ. పెల్లుగఁ దల్లిదండ్రులనె పేల్చక తింగరు; లాఁతిప్రాణముల్
బెల్లముకన్నఁ దీపి గను బీల్చక యుండరె దుష్టనందనుల్?
నల్లుల వేరిచెమ్మటకణమ్ములఁ బుట్టును, వారి నే రొయుద
శ్శ్లల్లను మంచఁ గుట్టు? నరుదే యిరువల్లను గోత్రల? మిత్రుఁడా? 190

చ. పొడుగున దల్లిదండ్రులకు భూరిప్రమోదము సేయఁ గల్గున
కొడుకు కుదయింప కుండినను, గొబ్బునఁ జచ్చిన నొండె, మే లగున్ ;
సుతుఁ డనఁగ రాని వ్యాధుల మనోవ్యథఁ జేసెడు కీటకంబు దాఁ
గడుపునఁ బుట్టె నెవ్వరును గాంక్ష యొనర్పరు గాదె? మిత్రుఁడా. 200

ఇది శ్రీవర మేశ్వర వరప్రసాద సమాసాదితసరసకవితా ధురంధర వడ్డాది
సాహువంశ క్షీరనీరాకరరాకాసుధాకర రాచ్చవామాత్య పౌత్ర హరిత
సగోత్ర పవిత్రగుణకదంబ లక్ష్మాంబాగర్భ శుక్తిముక్తాఫల సూ
రప రాజప్రధానకనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయ
నామధేయ విరచిత మగుసూక్తి వసుప్రకాశకము
నందుఁ బ్రథమభాగము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ సూ క్తి వ సు ప్ర కా శ క ము

ద్వితీయభాగము.

——o——

అప్రయోజకత్వము.

ఉ. స్థానము వీడినన్ సుకులజాతు లనాదృతు లప్రయోజకుల్;
మానితు లన్యవంశజులు మానిన స్వస్థలముం బ్రయోజకుల్;
మానవమూర్ధజం బయిన మాన్య మె కేశకలాప మూడినన్;
బూనరె మాలిఁ దుచ్ఛపశుపుచ్ఛజముల్ సవరంబుగ మిత్రుఁడా.

ఉ. పుస్తకమందు నుంచుక సమస్తజనుల్ గొనియాడు వస్తులన్,
బ్రస్తుతి లేశముం గనక స్వస్థలమం దతిదైన్య మొందెడున్;
శస్తనువర్ణభూషణము సంగతి గాంచెడుపీలికుచ్చు, దు
ర్వ్యస్తవుఁ బోలెఁ బిట్టకడ వాలముకెక్కింపఁ నసెంగు; మిత్రుఁడా.

ఉ. ఒక్కెడ లేమి వచ్చినఁ, బ్రయోజకు లప్పుడె యాత్మజీవనం
బెక్కెడ నైనఁ గందురు; గతి యేది యడంగెద రప్రయోజకుల్;
నిక్కము, పంకజాకరము నీ రవుఱంగ విహంగమంబు లే
దిక్కున కైనఁ బోయెదరు; దిక్కెఁక పత్త్రల కేది? మిత్రుఁడా.

ఉ. ముంగిటఁ బూర్వజన్మకృతపుణ్యము పెన్నిధి దెచ్చి పెట్టినన్,
వెంగలి యైనఁ దా ననుభవింపఁగ నేరక పాడు సేయు; నీ
సంగతి సత్యమే; కుడుటఁ జల్లగ వాటినపా ల్లభించినన్,
బొంగుమఁ ద్రావ లే కొలుకఁ బోసికొనుం గద పిల్లి? మిత్రుఁడా.

చ. ఒరులకుఁ గల్గులోపముల నొప్పుగఁ దిద్దఁగఁ జాలువాతఁడున్,
గర మసమర్థుఁ డౌఁ దనకుఁ గల్గుగొఱంతను బాపుకొంట; క
చ్చెర పడ నేల? లోకములచీఁకటిఁ బోఁపుసుధాకరుండు, సు
స్థిరనిజకుక్షికళంకమును దెల్పఁగ నల్పఁ గలండె? మిత్రుఁడా. 5
ఉ. కాలము రాక మున్నొకటి గల్గినఁ గాచినఁ గాయఁ గాని, పోఁ
గాలము రాఁగ నెద్ది యదను గాఁగ లేఁడు ప్రయోజకుం డిలన్;
జాలఁగ గాలి వీచినను, జక్కఁగఁ గాయఁ బోఁచు వృంతమున్
నేలను రాల కుండ; మఱి నేర్పు నె పండిననాఁడు? మిత్రుఁడా. 6

కామము.

ఉ. కామము వృద్ధిఁ బొందుటకుఁ గారణ మారయ సంగమంబు గా
కే? మఱి దానిచే గెలువ నెంచుట యగ్గిని వర్గి నార్పు నే;
భూమిని నాముఁదాటెగెఁ, బూఁటకుఁ బూఁటకుఁ గత్తి హత్తె నా,
యే మెయి వెఱ్ఱినీళ్ళు చెమరింపక యుండెను నయ్యొ? మిత్రుఁడా. 7
ఉ. కామముఖాదివర్గ మధికం బగుఁ దత్తదభీప్సితక్రియల్
ప్రేమను జేయఁ; గావున నుపేక్షయ సంక్షయకారి దానికిన్;
భూమిని బ్రజ్వలించు హుతభుగ్గ్రయదాన్పులు, ప్రీతికృష్ణప
ద్ధామసమిత్ప్రదానమున నాఱు నె మానినఁ గాక? మిత్రుఁడా. 8
ఉ. తా దృఢదీక్షఁ దయ్యె ననిశాజనసంగతి నెన్నఁ డేఁ గా
రాఁడు; తిగజ్జ్వలాంగకవరప్రథ దెందము నీరు నేసెనిన్;
మేదిని లోహ మర్త్యలసమూపము నొందదు రాఁగ గట్టి; యా
హూఁదను వెన్న యుద్ధకము మూర్తి బోచుఁ గరంగు; మిత్రుఁడా. 9
ఉ. సన్నిధి నన్నగోపనమునఁ జయ్యన నెయ్యము పొందిన, నీమ నీఁ
గ్రన్నన బొందఁ బోఁడు; నటు గావున నోడ్లకు దోల నంట మే

లన్నులు; పొన్నగన్నపయి వల్లినవల్లిక లైన, దాపు గా
నున్న నొకప్రు తున్మపయి నొండెను నాల్గిక యున్నె? మిత్రుడా. 10
ఉ. కాంతుఁడు పేద యే నతినిఁ గాంచి చలింతురు; భాగ్యవంతు నే
నంత చలింప కుందు రొరుఁ జూచి పతివ్రత లాస్మయుఁ; దయా
సాంతముఁ జూచినం గదఁ గాఘులు వచ్చిన యిల్లు నూచికల్
చెంతల వజ్రి మున్నను జలించున యించుక యైన? మిత్రుడా. 11

క్రోధము

ఉ. కోపులై దైనవో బుద్ధులఁ గొందరు దుష్క్రియ లాచరింపఁ గాఁ;
బాపము వారి వారలను బైకొని తేజము మాప కున్నె? సం
దీప్తుఁడై తమంబును నశింపఁగఁ జాలినకొలి ధూమజా
లావృతపక్షకాంతఁ వరు వన్ని నహించుటఁ జేసి; మిత్రుడా. 12
ఉ. కాముఁ మన్ననూనపుఁడు తా మసి సూటు నరుద్ధమే? నిజ
క్షేమముఁ గోరువాఁడు నిరసింపుట మేలగు మంచిపా; టిలం
గామినయాంశమాత్రియున బుద్ధి మండెమునగ్నిపుల్లు బు
గ్గు; మఱి మండుచుండునని యాపను నొందుగు గాదె? మిత్రుడా. 13
ఉ. కోపము నాదు కోపగుణమున్, బరకుంబరు లేమి చేసినన్;
గాపురుషుండు నిర్వ్యాజమునం బరిమార్చు పూనఁ జాలు నే?
బాపురె! వాఁడు దాఁగు గతి పైఁబడికిఁ గాలిచి కట్టి రించినన్?
నైఁపగు గాని యాట్లైనను, శాంతిఁ బూనను గాని? మిత్రుడా. 14
ఉ. నాలుగు కోప మిత్తినను, గల్లినమాటల శాంతిఁ జెందకుం
డోలగ సద్గుణుండు; మఱి పొందక దుష్టుఁడు మాపు దౌష్ట్యమున్;
బాలుఁ గొంచెంబు, జలము పైఁ జిలుకింగ నడంగుఁ; గాని దు
ర్తైలము బగ్గన న్నెగసి ధామము గాల్చును గాదె? మిత్రుడా. 15

చ. తులువలు తుచ్ఛవాక్యములఁ దూలఁగ నాడినయంతమాత్రఁ జే,
వలుక జనించు నెట్టులు మహాత్మునికీర్తులనూనసంబునన్?
జెలియలికట్ట నిల్చి తనచేతఁ దృణాగ్నిని వీచి వైచినన్,
జలధిజలంబులం గుతుకు స థవ మయ్యెడు నయ్య; మిత్రుఁడా. 16

ఉ. ఓపికతో బగుల్ పలుపునాత్తముతోడను మేల మొప్పు; మం
గోఫులతోడ నెన్నఁ డని గూడ; దనర్థము సంభవించుఁ; గ్రీ
డాపరబుద్ధి నాటకుఁ గడంగిన నందము కిందుకంబుతో;
నాపని గాజుతో సలుప నర్హమె గర్హ్యము గాక? మిత్రుఁడా. 17

ఆశ

ఉ. ఆసకు మేర లేదు; కమఠాకృతిఁ గూడినఁ దృప్తి లేదు;
రాసకుఁ బోయినం, గరము హాని యగు; న్నిజ మెట్టు లన్న, బు
ష్పాసవపూర్ణకుంభమున జొంపిన తేనిపు మక్షికాతృషా
తాపము వాయదే? మునిఁగి ప్రాణము గోల్పడ నేల? మిత్రుఁడా. 18

చ. కలిగినమాత్రి మిచ్చిన నిరాశము దోఁచును యోగ్యమోహముం;
దలమి దురాశపాతకున కెంతి యొసఁగినఁ గల్గ నేర్చునే?
జలదము వర్షముం గురియు, సారపు నేలను ఘాసపూలికా
చ్ఛలమున రోమహర్షణ మొసంగు; నెడారి న దెట్లు? మిత్రుఁడా. 18

ఉ. ఇచ్చను దృప్తి యున్నఁ దృణమే యొక మేరువుగాఁ దలంచి తా
హెచ్చుగ సౌఖ్య మొందును; వితృప్తియ యున్న విరుద్ధ మయ్యెడున్;
బచ్చిక వల్లకొన్న తెర, పచ్చలకంబపుఁజందమామలా
మెచ్చులమేడ చెగ్గి కకిమానికి మేడయు మెచ్చె? మిత్రుఁడా. 20

చ. పరధనితార్థలోభ మది పాపము పాపము నమ్ము; దానికిం
జొరక సుఖించునే సుఖము; చొచ్చినఁ దప్పక ముప్పు వచ్చుఁ; గొ

పరతను బోరి పోరి వృషభంబులు పొందును శృంగభంగముల్;
బొఱియలు త్రవ్వి త్రవ్వి తుది బోవన యెల్కలు చిక్కి; మిత్రుఁడా.

జుగుప్స

ఉ. మ్రుక్కఁడు లేవపుంబనులు మొక్కలుఁడై యొనరించుచుండియున్,
నిక్కురు సిగ్గువన్ ఘనులఁ జూచియు; నీచుల కేవ మున్నదే?
కుక్కలు వెంటగోతులను, గొల్లున నెంగిలికూటి కుద్ధతిన్
మిక్కిలి కాటు లాడుచు, శమింపవు కుంభులఁ జూచి; మిత్రుఁడా. 28

చ. కలుషము లాచరించుట కకల్మషుఁ డెంతయు జంకుఁ; గాని పం
కిలుఁడు డిలఁ గొంకు నెట్లు, పరికింప మఱింతగ నుత్సహించుఁ గా?
కలపెనుఁబాము బ్రుగుంట గని యానలఁ బోవును గోవు; దానిలోఁ
గాలుకుముఁ గాలుచున్న పడి కొట్టిన శేవ గాదె? మిత్రుఁడా. 23

ఉ. ఎప్పుడు గోత్రంబునఁ బోరలునెడ్డె కదే ప్రియమౌను; యోగ్యపుం
జొప్పలు పారిగొడ్డము లె; నంతయు నింపులు గావు వానికిం;
గుప్పునఁ గంపు కొట్టుచెపఁగుల్లినపుండుల నుంచుపుప్పికిం
గప్పుర మిష్ట మౌనె, యది కాంచిన నష్టమె గాక? మిత్రుఁడా. 24

చ. భాగ్యము చాలఁ గల్గినను, బాడుగొనంబులు వీడ రన్నెడల్;
యోగ్యులు పేద లయ్యుఁ దమయుత్తమవర్తన మాన లేరు; రా
జ్యోభ్యగ్యపదార్థ ముండినను, బుచ్చినయెమ్ములు దెచ్చుఁ గుక్క; లా
రోగ్యము దప్పి నక్కయు హరుల్ ఫులు మేయునటయ్య? మిత్రుఁడా.

ఈర్ష్య.

చ. పలుగులు గన్ను లుంచినను బాగగువస్తువుఁ జూడనోడి లోఁ
గలఁగును; కైన దానికిని గావది లోపము; వారిపాప మే;

వెలుఁగును గాన లే కొకగవిం బెనఁజీఁకటిలోన నుండు గ
బ్బిలములు, దాన నొకొంతట వెల్గుఁజూ వానిది గాక? మిత్రుఁడా. 22
ఉ. చెన్నఁటు లాత్మవస్తువులు చెడ్డవి యైనను గారవించి, సం
పన్నగుణంబు లైనఁ బెఱవారివి దూఱుదు రోర్వ లేక; రా
ట్లన్నను, గాకిమూఁకలు నిజాత్మజాలం బ్రియ మారఁ బోంచుచుం
దిన్నఁగ నుండ నే పరభృతంబులబిడ్డల రేఁగి? మిత్రుఁడా. 27

తొందర.

చ. పరగ జనించి లే పొవలు సర్వపదార్థములు న్నశించు నా
సరణి న; తద్విరుద్ధములు శాశ్వతముల్; తొర మేలు గాదు గా?
పెరిఁగెడు వేఁపు గాఁ జినుకు వృథ్వీఁ బడ జిగిలింత; నిల్చు నే?
చిరగతి మొల్చి వృద్ధి యగుచింత ధృవం బగుఁ గాని; మిత్రుఁడా. 28
ఉ. వేగిరపాటుచేత నొకవేళను గార్యము గా దె చూడు, తొ
జాగున గోర్చి యున్నగను సాగఁగ నిచ్చిన దాని కేమి రా;
దోగు గనంబడుం; బనఁటి నూఁదర గొట్టినయంటిపండ్లనుం
బాగుగ వచ్చునే, ముదిరి పండినపండులతీపి మిత్రుఁడా. 28
ఉ. ఓరుపుఁ బట్టుఁ గల్గిన, నెలోడియు పూఁ గృషికిం దనంత నే;
పారకుఁ దత్తఱించిన, నసడ్డగ నుండిన, వ్యర్థ మయ్యెడుఁ గాఁ;
బోరల కుర్రిమలం బొదుగఁ బుల్గులు పెక్కుదినంబు లోషికం
గూరిమి, బోస నౌఁ; బగులఁ గొట్టిన, నూనివ, నా నె? మిత్రుఁడా. 30
చ. విడువక నాఁడునాఁటికిని వృద్ధి యొనర్చినఁ గాక, యొక్కటే
విడుతను జేయఁ జూచినను, వేగు లసాధ్యము లౌను గార్యముల్;
విడుపున శుక్లపక్షశశి వైపడి వర్ధన మొందునే కృశుం
బడలక పోయిఁ దల్లి; యొకమాటటు పూనఁ దరంబె? మిత్రుఁడా. 31

ఉ. చక్కఁగ నుత్సహించి పని సల్ప ఘనంబా టె రూఢి; వృద్ధ మా
నొక్కపుఁ దైన మానకొన కోపికఁ జేసిన రిత్త వోవు నే!
వొక్కపుటట్టిపువ్వు విరుదుం దనరేకులఁ; గల్గు వత్తముల్;
దక్క వొకప్పు; డైనఁ దుది దక్కనె కొన్నిటియందు? మిత్రుఁడా. 32

శాంతత్వము.

చ. గురుసుఁతనానఁ డైఁ బతుము దుంగుడు; కట్టెలు దీర్ఘనర్ప వే
గిర పడ కుగందు వెంటి; తుత్రటి కి మ్మవ కుంచిన. నాఁ డె పోవు; భా
స్వరదఘుటికారమంగు, నినుసంబులనుల్ అసపైకి రాఁ గఁ, దాం
దగ పడి గంటనుల్, మాల దానిని బైకొనా నర్వ? మిత్రుఁడా. 33

చ. అలఁగులకు బదుల్ మొనయా నయ్య మహాత్ముఁడు? వారు పేర్మికా
లులు తనఁ గానియట్టులు తెలుంగనియట్టులు గా నటించెదక్;
ములువఁడ బావక్ భగకనుల్ తన యందఱ ధిక్కరించినం,
గలధను ఛీంకరించెదు నె క్రిమ్మఱ గ్రాసముఁ జెంత? మిత్రుఁడా. 34

ఉ. శాంతులఁ జూచి మోహకులు చాలమి వెట్టుదు రెంతె; వారిని
క్రింతి దురాగ్రహోగ్రులకుఁ గల్గు నె? చెయ్యులు వజ్రతుల్యముల్;
వింత యె? కొండ కోడి యడవం దహియించు దవంబు; కొండ నిం
తింతలు గాఁగఁ గోసి పరిహించును జల్లనినీరు; మిత్రుఁడా. 35

ఉ. క్రోధుల చేఁతలం జెడిరి, గొం తయినం గల దాస మేదినిక్;
సాధుల కల్మి నచ్చినను, సర్వము శూన్యము గాక యుండు నే?
సౌధము నచ్చి యుంటుకొనఁ జక్కఁగఁ దమ్మను గోడ లైనఁ; నం
భోధి య బోంగ నేని యవి భూమిని బూడికి యౌనె? మిత్రుఁడా 36

చ. కనులను నిప్పుకల్ గురియఁ గాఁ బయి నచ్చుమహోగ్రకోపి యుం
దనగడ నోరు పున్నయెడఁ [illegible] పశుఁ [illegible] ఘోరముల్;

ఘన మరుధూళితోడ వడగాడ్పు భీకరభంగి వీచి, ది
క్కని తడివట్టి శైత్యపడకం బడి చల్లన గాదె? మిత్రుఁడా. 37

ఉ. శాంతుల కగ్గుఁ జేసినను, సంతస మొందును దైన? మక్కుటా!
యంతకు వంత వారలకు నప్పుడ గట్టిగఁ గట్టి కుడ్పుఁ డే?
కాంతి నడంచుఁ బున్నమను గల్వల తేనికి భూమి యడ్డ మై;
ధ్వాంతము కోటికొండ అయి దానిని మ్రింగదె దాన? మిత్రుఁడా. 38

ధైర్యము.

చ. పలుకడగండ్లు వచ్చినఁ, బ్రపంచమునందు సునీతు లోర్చి యా
వ్వలఁ దల యెత్తి కొందుఱు సదాశలలోఁ; జెడిపోగు యుద్ధతుల్;
హలికకుఠారఖండితము లై మగలం జిగిరించు శాఖ, లీ
యిలపయి నిట్టిదాములు మసీఁదిలు రూపముఁ గాదె? మిత్రుఁడా. 39

చ. శమము తను కైనదో హృదయసారము గప్పినవాడు లోనిదుః
ఖము వెలిఁబుచ్చ కుండెవరు; గాని తదన్య లటుండ నేర్తురే?
తమకమునన్ హుతాశనుఁడు దాహము సేయుచు నున్నఁ, జీవమూ
లములను బుట్టునే వడుగులం బలె ఘోరరవంబు? మిత్రుఁడా. 40

ఉ. వచ్చుచు సంభవించెడు విపత్తులు మల్కనివారిఁ బట్టి త
బ్బిబ్బొనరించుఁ, గాని సహింపఁగ లేవు సుమీ మహాత్ములన్;
మబ్బులఁ దూలఁ బుచ్చుఁ బవమానము చిత్తము వచ్చినట్లు; తా
గుబ్బలులం గదల్ప సమకూడునె యున్నఁటి కైన? మిత్రుఁడా. 41

ఉ. ఆపద లొందినప్పుడును నార్యులు బెన్నద; రద్రి సేయు నే
కాఁపురి? మట్టు సంపదలఁ గల్గిన; గాలవశంబు లన్నియున్;

దేవకు నల్లయబ్బు లరుదేర మఱుంగుచుఁ, బోవఁ దోఁచుచున్;
జావల కోర్కి, రాజు రుచిసంపద నొందఁడె యుంగు? మిత్రుఁడా. 42

స్వతానము.

ఉ. ఇందు మాటంచు మాలి నొకఁ డీ వలెనే? నిజశక్తి విద్వేష
ద్బృందము నోర్చి తాను కొను వీరుఁడు; రాజ్యము వీరభోజ్యమే;
పందు తెలుంగు లేమఁగులఁ బట్టుము కట్టెనె సింహడింభమున్
నుందలకున్? స్వకీయమహిమం బ్రభుత్వము గాక; మిత్రుఁడా. 43

ఉ. తేజము గల్గువాఁ డన్యమతిన్ సహింపఁగ లేమి యొచ్చటన్
నైజము; వానికి న్యాయమునం బని యేమి యయ్యె నేను మాడుమీ;
తేజొన మీఁది దౌపరిమీదదీపము, జక్కఁగ వెల్గ నిచ్చునే,
రాఁజుచుఁ గ్రిందిప్రమ్మిదను రాలివదీపపు మొగ్గ? మిత్రుఁడా. 44

ఉ. మెత్తనివాని నందఱు ను మిక్కిలి బాధ యొనర్తు; రాగ్నిపో
యత్తునిఁ బోలి కేగ రొక రైనను; నొవ్వున కేది మెప్పిలన్?
మొత్తును జాలి కే కనికమున్ ఘుటకాయఁడు పచ్చికుండఁ; గిం
చిత్తును దాఁక బోఁడు గద చిచ్చునఁ గాలుఘటంబు? మిత్రుఁడా. 45

చ. తలఁకెడువారిఁ దుర్మగులు దర్పితులై బెదరింతు రూరకే;
తలపయిఁ ద్రొక్కు నాగులకు దండము వెట్టుదు రొంగి యుండరే?
కలఁకుల కేగువారిపయిఁ గేలటు సాఁచును మత్తులేమఁగుల్;
గలఁగుచు మూనటేలఁ గని కార్యము సుగ్గును గాదె? మిత్రుఁడా. 46

చ. బెదరిన లేఁగి పైఁ బడును భీకరకంఠిని దుర్గమందు; తన్
గదిమి రొమ్ముగుఱ్ఱపోటు నిజగర్వము సర్వము మాలి పోయెడున్;
మొదట మొఱింగి కుక్క తఱుమంగద యూడనిఁ బాఱువారలన్;
దుదిఁ దను వెన్నాడువారిఁ గని తోఁక ముడుంమక పాఱు; మిత్రుఁడా. 47

చ. నరుఁడు ప్రతాపవంతుఁ డయినం, దను మీఱినవారి తేజముల్
వరుస హరించి, లోఁబడినవారికి సొంపు ను బెంపుఁ గూర్చు; భా
స్కరుఁ డుదయాద్రి నెక్కి, పయిఁ గ్రాలెడుమార్గిఁ ద్రొక్కి, కాంతిభా
స్వరకనకాభిషేకమును సల్పు నగాగ్రములందు; మిత్రుఁడా. 48

ఉ. శూరుఁడు దైవలోపమున నుక్కఱయూ ధీరత నొంద పోరుఁడుర్;
భీరుఁడు వల్లదప్పినను, బెగ్గిలుచు న్వెనుదీయుఁ గుందు నే;
నేరుపు దక్కు బాహువులు మాణింగిన ముందఱ కే మడింగెడుర్;
భూరుణిఁ బాదశాఖ లటు దా మొనరింమ నటన్నె? మిత్రుఁడా. 49

చ. అరయఁగఁ బాఱుఁబోతు నెవనుం గలఁడయ్య ప్రతాపవంతు, హ్రీ
విరహితుఁ డై యనాతికిని వెన్నిడి యోడనిఁ బాడుఁ గాక; తా
వరుణగభస్తిదిక్కు నెలఁ గ్రమై యొప్పు డైవను నీడ పోవఁ గాఁ
జోరవ యొనర్చునే, మఱుఁగఁ జూచును గా దన లోఁనె? మిత్రుఁడా

ఉ. ముక్కున వాని గల్గఁ, దెఱమూఁకల నాకుల నెట్టుఁ గాని, తాఁ
జిక్కఁ, దనాతి గాయమున చేపడ నీయఁడు, శూరుఁ డెన్నఁడుర్;
గ్రుక్కున వేరు దైవగు ముఖాముఖి ఢీకొని తేగ నేర్తురే
యుక్కున, జీవ మున్నపుడే నొందెను, దన్నతు మొందె? మిత్రుఁడా. 51

చ. తొడరి మహానుభావుఁడు తనదుస్వభావిక్రియ మొక్కయౌన్ ప్రై
నడుగక మాపు నే; తగుసమున్న గుమీఁద న మాపుఁ గా కలం?
ఓడుగు భయంకరార్భటిని బిల్లుపయిం బడు నయ్య, మిన్నుద
న్నెడి మెడలన్ మహాద్రిధరణీశ్రియులం బడుఁ గాని? మిత్రుఁడా. 52

ఉ. కార్యము సాపుకార్యుననఁ గార్యము సాపుట యే ప్రశస్తపుం
గార్యము; పాశ్రిహానికిని గాఁణ మా నుజన్వ మయ్యెడల్;
శౌర్యముతోడ బాన్సు మని సప్పి మెదిర్చిన, సుద్ధుఁగ్గత్తో
దార్యగ మెప్ప శో ప్పగుమ; దోపిట శొప్పిన షుప్పె; మిత్రుఁడా. 53

చ. చతురుఁడు దూరభీరుత యను సమ్యక్సుఖకారత నూఁపు; వంచనా
చతురుఁడు కేవలం బతనిచర్యలకు న్విపరీతకార్యుఁ; డు
ద్ధతు రిపు డాయుచుంటె కని దాఁగి పదంపడి వాఁడె నూఁపు; మూర్ఖ
ధృతి బహిరంగమైనయెడ తీఱ దని న్వెనుదీయుఁ; మిత్రుఁడా. 54

ఉ. తనకు ఘటిల్లువానికిని దప్పుకొనన్ నెఱ వొండు లేనిచో,
మనుజుఁడు నైజతేజమును మానక చూపుట లెస్స; యె ట్లనన్,
శునకము వెంట నంటె, తనుఁ జాలఁగనఁ జంపగ వచ్చుచున్నఁ, జెం
తను దరు లైన లేనపుడు దాఁటదె పిల్లి యెదిర్చి? మిత్రుఁడా. 55

హీనుఁడు.

ఉ. ఎంతయు నాసఁ జెందినను, హీనుఁడు తోఁడెము నే గ్రహించుఁ; గా
సంతయుఁ జిక్కఁ గొంచెఁ బవయాసను దీర్చుకొనున్ ఘనుండు; నీ
రంతికమందు వెల్లివిరియుం గొనుఁ గొంచెమె చిన్నకన్న; మె
క్కంతె కొఱంత లేక కను పెల్లను నింపదె చెర్వు? మిత్రుఁడా. 56

ఉ. హీనుఁడు వానిపొట్టకొఱకే పొరలాడును; గాని మానవుం
బూనినవాఁడ నేకజనపోషకపౌరుషకారి యయ్యెడున్;
శ్వానము దానిపొట్టకొఱకల్లను నోర గ్రహించు; ధీరపం
చాననమెన్ని యో తినఁగఁ జాలుగ జంబు వధించు; మిత్రుఁడా. 57

చ. ఘనులు ననుర్వి నల్పులకుఁ గావఁగ వత్తురు వారియట్ల; త
జ్జనులకు నారగ యోజనము చాలదు గావున; వారలంతు లే?
కనులకు సూక్ష్మరూపమునఁ గన్పడునంత నె బుక్షముల్ నభం
బున నటు లుండు నయ్య? యవి భూమికి నెక్కుడు గావె? మిత్రుఁడా.

చ. ఘనుఁడు సమస్తదేశముల గౌరవ మొందును; నీచ నైచ్య మొం
దును; నవివేకిచెంత నిది దోఁచు విరుద్ధత; నెట్టు లన్న, నెం
దును విలకేలు వన్నవ గనున్; జెఱకే లవమాన మొందు; నై

నను విపరీత మై యిది గనంబడ దే శిశువందు? మిత్రుఁడా. 59

చ. పుడమిని వన్నె వాసి గలపూరుషదోషము స్వల్ప మైన, వె
ల్లడి యగు చుండుఁ, బాపి పదిలక్షలు చేసిన, బైట వచ్చు నే?
మడుఁగుఁజిలుంగుఁబుట్టమున మన్నొకయించుక సోఁకినం గనం
బడియెడు; నీలిగుడ్డ చెడమాసినఁ గానఁగ రాదు: మిత్రుఁడా. 60

చ. అనవలు నైతిమం బ్రభుకటాక్షము గల్గిన వన్నె గాంచెదర్;
ఘను లయినం బ్రకాశమును గాంచఁగ లే రది లేక యున్నచోఁ;
నినకిరణాప్తిచేఁ గుఱుఁగలింపుఁ దళత్తళ లూతితంతువుల్;
గన జనబాడాఁబోఁగులు ను గా కటు భాసిలు నెట్లు? మిత్రుఁడా. 61

ఉ. గౌరవలాఘవంబులను గాంచి మహాఘననీచవృత్తులన్
ధారుణి నొండఁ గల్గెదరు దైవమువాజ్ఞ నె యుత్తమాధముల్;
పౌరుషశక్తి గా దది; విశానురశుద్ధసువర్ణధర్మముల్,
తేరఁ దరంబె యిన్మువకుఁ దీఱివికాఁకల నైన? మిత్రుఁడా. 62

ఉ. ధీరుఁడు సేర వచ్చినను దిగ్గన లేచి పసుంచితార్హ స
త్కారము లాచరింప వలెఁ; దక్కినచోఁ దన కే కొఱంత సూ;
నూరుఁడు రాఁ బరుండుజను సోమరి యొందురు; కాల్యకర్యశ్యముల్
నేరుపుతోఁ దీర్చునతనిన్ సుజనుం డనుకోరె? మిత్రుఁడా. 63

దుర్జనుఁడు.

ఉ. కుంభిని వేషధారు లొకకొందఱు గల్గుటఁ జేసి భాసురా
రంభవిశుద్ధమూర్తులకు దారసిలన్ పిలుఁగుల్ నిజంబు; వి
శ్వంభర గుల్లముత్తెములు సంభవ మాటను గాదె యివ్వరున్
శుంభదమూల్యమౌక్తికములన్ గని నమ్మరు ముందు? మిత్రుఁడా. 64

చ. పరులను జిక్కులం బఱుపభావమునందుఁ దలంచువాండ్రియో!
గురుతరమైనచిక్కులఁ దగుల్కొను చుందురు దామె ధారుణిన్;
త్వరితగతిం గవాటములు ద్వారనిరోధము సేయఁ బోయి, దు
ర్ధరదృఢశృంఖలార్గళవిధాననిరుద్ధము లౌను; మిత్రుఁడా. 65

ఉ. ఎంచఁగ మాయచే నొకని నేని జయించు నొ లేఁడొ చెప్ప లేఁ;
వంచకసత్స్వభావమున నందఱిఁ దాఁ దుత్రిటిమాత్రి గెల్చుఁ; బై
మించు దివ్ని చూపినను, మెక్కఁ డొకండు మసిండిపంచు; ద
గ్ధంచిన నేఁచిత్తము హరింపను మాత్రఫలంబు? మిత్రుఁడా. 66

ఉ. వంచకుచేత నొక్కమతి వంచితుఁ డైనమనుష్యబుద్ధికిన్
మంచిజనుండు సైత మొకమాయికుఁడుం బలెఁ దోఁచు చుండు; నె
*ట్లంచన, జేఁడిపాల్ మొద లొకవ్వుడు చుఱ్ఱువ మూతి గాల్చినం,
గొంచక పిల్లి తాగిగెడు న గొబ్బున జల్లనిపాలు? మిత్రుఁడా.

ఉ. దొంగను బట్టుకొంట కొకదొంగ రయు కా వలెఁ; గాన నట్టినా
టం గపటస్వభావమునఁ దక్కులు సేయక నెగ్గ నేరఁ; డే
భంగి నవన్, విమారజనిభంబులు గుళ్లిగ మోడ్చి, పానిచే
వం గయికొక యాఖువులఁ బట్టు నె బావురుగాఁడు? మిత్రుఁడా. 68

చ. పలువుర కేమన్పృథులకు భంగముఁ దెచ్చెడులోకకంటకున్
మెలఁకువ నెట్టులైనఁ బుడిమిం గడతేర్చుట నీతి; యొట్లనం,
బొలమున నున్న పన్నగరిమొక్కలకుం దనవాయరంబునన్
పిలుఁగులు దెచ్చుగుమ్మలను జెల్ల రెగొద్దటిచేత? మిత్రుఁడా. 69

చ. నలువ లోకప్పటుం దెమకుఁ బట్టెఁడు కూడిడఁబట్టివారిపాం
తలకును బోక, తిన్నయిలు వాళ వెదన్పుఁ గఁ జూతు రే మొకో?

---

*ట్లంచన, జాలసంచకిత మైనవిసారకులఁబు, నీలమే
ఘాంచితబింబమును గని భయంపడి మిట్ట వె నీళ్లి? మిత్రుఁడా.

యొంటికల్లు వెండి పైఁడి గలయిండ్లు లనేకము లుండ, మెండుగాఁ
గలుఁగులు ప్రివ్వ వంటయిలు గాదెలు పాడఱఁ జేయు; మిత్రుఁడా.

అపత్సంపదలు.

చ. కలిమి యు లేమి సౌఖ్యము నుఁ గష్టము నీయుఁ దెల్లవారికిం
గలుగును గాలభేదమునఁ; గాను సుమీ తిర మిందు నొక్కఁడున్;
జలధిపరీత మౌ ధరణి చక్రమునం గలసర్వజంతుజా
తులకు సమార్తి శీల్ వెలుఁగు సుస్తాను ముబ్బుట లేదె? మిత్రుఁడా. 71

చ. ఇలఁ దనుయాత్ర సల్పువరుఁ డెప్పుడు నప్పటినైజసంపదం
దలఁచక పొందు నాపద మానంబున నెంచుక కుందు టొప్పు; ది
మ్ముల భ్రమియించు చక్రమున మున్ బయి నుండినయాకు క్రింది దౌఁ;
గొలుతను గ్రిందిదౌ నగము, తోడనె మీఁదికి వచ్చుఁ; మిత్రుఁడా. 72

ఉ. సంపదయందుఁ బొంగు ను, గృశత్వము నాపదయందుఁ, బోఁడు స
న్నుతప్రజనంబులందు; ఘన మందు వికారము దోఁప దెప్పుడున్;
ఎండ పయి వర్షకాలమున వేసవి యందును గంట గుంట; చిం
తింపఁగ నంబురాశి యొకతీరున నే సత ముండు? మిత్రుఁడా.

ఉ. సంపద వచ్చినం, బరవసంబున సీమలు గట్టి మీఱి హిం
సింపఁగఁ జాలు రొంతులను; జేయరు నూ ఘను లవ్విధంబునన్;
ముంపదె గ్రామముల్ నదులు పొల్లునఁ బొల్పరి జేయు? సంద్రమో,
గుంపులు గుంపులై నదులు కూడిన, గాఁటదు సీల; మిత్రుఁడా. 74

ఉ. ఆపద రాఁ గలప్పుడు మహాంబుధి నుండినఁ, గాన నున్న, భూ
స్థాపన మొందినన్, గుహల దాఁగినఁ; దప్పక వచ్చి తీరెడున్;
జేఁపలతండముల్, పొగనుఱింకలగుంపులుఁ గూర్మసంఘముల్,
ద్వీపిసమూహముల్, పొఁదయు శే భయ మయ్యయి చోట్ల? మిత్రుఁడా.

ఉ. తనకు నదృష్ట మొగడియదాఁకను బాగుగ నుండు, నంతదాఁ
కను జన లంటు; నాపదలు గల్గవు; పిమ్మటఁ గూలఁ గాఁ బడున్;
బోనరదినట్టి కాగితపుబుట్టలు దీపము వెల్గునంతకున్
జనుఁ గద యూర్ధ్వరంబునకే? నంతర మే మగు నయ్యొ? మిత్రుఁడా. 76

చ. జనుల కదృష్టకాలమున సర్వము దాని కదే లభించెడిన్?
గన దురదృష్టవేళల నొకింతయు జేకుఱ; దున్న దూడిపోన్;
యని వనకారునం బ్రిసవపల్లవపక్వఫలంబు లొందు; నె
వ్వనిదిన, నాకు రాలుతఱి నొంటు నె, మోడ్పడు గాక? మిత్రుఁడా.

ఉ. ఆగయఁగ సర్వశూన్యుఁడు మహాధనవంతుఁ డగున్ క్షణంబులో;
నారుగనిక్షంబు సేద యగు నొక్క నిమేషములోన; నెట్లు నా,
నరుగుగ రిత్త దోఁచెడునహోబల మట్టె మొగుళ్ళచే నిరం
తరం మగు; మబ్బు లున్నది పటంపడి వట్టిది గాదె? మిత్రుఁడా. 78

చ. ఇలపయి మేలుగీర్త్యనుభవించెడువేళ హఠాత్తుగా నవ
స్థలు విపరీతముల్ దోపఁగఁ, దాల్ప భరం; బయినం గ్రిమంబునన్
జాలుకన గాదె? వెల్తురునఁ జొచ్చెను నీడకు, నీడ నుండుచున్
వెలుఁగునకుం జటుక్కునను వచ్చఁ గవల్ గదా నెట్టు? మిత్రుఁడా. 79

ఉ. మనమునకుం సుఖంబుల్ సమముగా లభియించుచు నున్న, సౌఖ్యపుం
గినములు వేగినట్లు కడ తేఱవు కష్టదినంబు లెంతకున్;
గనరుచరాత్రికాల శశకాంతి మనోహరపూర్ణపక్షయా
మినులవలెం దమిస్రయు గమించుట లేదు గదయ్యొ? మిత్రుఁడా. 80

చ. తొలుత తేకంటె మీఱు గుణదోషము లెక్కటునప్పుడు సాధ్యసా
ధ్యులు; కటు గాన నే యుతము దుర్గతి నందున హెచ్చు వాటికిన్;
వలను గఁ గాల్పుచే నగురువత్తికినిం బొగచుట్టుకుం, బరీ
మళమును గంపు హెచ్చి సభ మాన్యత చూపుత దేవే? మిత్రుఁడా. 81

ఉ. పేదలఁ గాన లేఁడు మమి పెద్దయు సంపదలోన నల్పుఁ; డే
మాదిరి నైన వక్కలిమి మాసినయప్పుడు గాంచుఁ గాని; యాఁ
గా! దినవాఘు వెన్నెలుఁగు గల్గఁగఁ జుక్కలఁ బాఱ గాంచు నే
యాదటఁ, జిమ్మచీఁకటి రయమ్మునఁ గ్రమ్మినఁ గాక? మిత్రుఁడా. 82

ఉ. పేద వటంచు నోరఁ దవ పేర్మిఫలు నూపిన, హీనుఁ డంచు న
ల్పాదరణం బొనర్తు; రనఘంబు గభీరత బూన లెస్స యాఁ;
బాదసమీపమంతుఁ బడి శ్రావము నోఁరుము గుక్షి నూపినన్,
మేదిని గంజి వోయుదురు; మెండుగ నేనిక కీరె? మిత్రుఁడా. 83

ఉ. స్వాంతములోన, లేమి గలయప్పుడు చింతల కేమి వింత? య
త్యంతము కల్మి యున్నపుడు నవ్విఁ జనింపక మాన వెట్టు లో;
ధ్వాంతము, వెల్గు లేనికటి దట్టముగాఁ గనిపించు టబ్బి మే?
కాంతి గనుప్పుడుం జెడక నవ్వడు నీడల నేర; మిత్రుఁడా. 84

చ. ఇనుముల నెగ్గు లాడెదరు హింసగ్రనా లంచు వివేకహీను లై,
యినుమట లేక యున్నఁ, దమ రెట్టు లెఱింగెదరో సుఖస్థితుల్?
మిసిమిసి యెండలో నడిచి మిక్కిలి డస్సినఁ గాక శక్యమే,
పుడమిని జెట్లనీడసుఖముల్ జలసౌఖ్య మెఱుంగ? మిత్రుఁడా. 85

చ. ఎవనికి నెట్టివృత్తి ఘటియించును మే లదె కీడు దెచ్చెడున్;
భువి ఘనవృత్తిఁ జెద్వడినఁ బొందఁడు నింద; లాఁతి నొందెదున్;
దివి శశి వృద్ధియున్ క్షయముఁ గ్రమ్మరుచుం గను, వింధ్యఁ జూపె; మా
నవు మెయి కుట్టి రూప బెదునల్లిపసిం బడుఁ గాని? మిత్రుఁడా. 86

చ. ఒకరికి దేనిమూలమున నర్థగి బాధము గల్గు చుండు, వే
ఱొకరికి దాన నే మిగుల నొప్పుమి యాఱ్పతిలుం; బయిర్పఁ బ
ద్విక హిమబిందుబృందములచేఁ గని గంపక నుందఱం బగుల్;
జలచర లాకుచూతజలజంబులపెంబు లడంగు; మిత్రుఁడా. 87

చ. వెరవులు సేయు రైనఁ బృథివిం దొలఁగింపుము నా దుర్వ్యపత్పరం
పరలు, జగత్ప్రదీపకుఁడపారకృపారసపూరసత్కటా
క్షరుచులు పర్వ కున్న? గుమి దా మిను మిన్నని గాత్రిల్లి ముడుంగుఞం
బురువులచేతఁ జీకటులు పోవు నె వెన్నెల లేక? మిత్రుఁడా. 88

ధనము.

ఉ. రొక్కము గల్గువాని కితరుండును సేవ యొనర్చుఁ గూళకున్;
బక్కను సాధు వైనఁ ధనబంధుఁడు గూడను సేవగించెడున్;
జక్కఁగ మేపుఁ బాఁడి గోవున్ బందెలదొడ్డికాపరిన్;
మిక్కిలి గంగిగో వయిన మేపు నె వంజను గాఁపు? మిత్రుఁడా 89
చ. ఫలము నగణ్య మీయఁ గల భవ్యపదార్థ మొకండు గల్గినన్,
ఫల మది లేదు పేద కది, భాగ్యము గల్గినవానికిం బలెన్;
బలమునఁ జేసి దున్నక యపండెడుమాన్యపుఁగొండ్రి యుండినన్,
హాలికుఁడు విత్తు లేని యతఁ డైన ఫలించు నటయ్యు? మిత్రుఁడా. 90
ఉ. న్యాయసమార్జితం బగుధనం బస వైన, ముదంబు పెద్ద; య
న్యాయప్రసాప్త మెంత యయినన్, సుఖ మీయమి కా కపాయమున్
జేయును; నేల గాల్వలుమఁ జీమ గడించి భుజించు పాయి గా;
గాయిని నెల్ల నిమ్ములు సారంగముఁ జేర్చి నశించు; మిత్రుఁడా 91
చ. సరసము లైనగ్రంథములసార మెఱుంగఁగ లేనికుఁదలన్
సిరి గలవారిఁ జేసి, బుధసింహులఁ జేయఁడు దైవ మే మొకో;
ముఱిగెఁడు పేఁడలోఁ బొరలుపుర్వులతోఁ గమ వెల్గు దోఁచు; బం
గరు నుముగంధలోల మగుతుమ్మెదకుం గన రాదు; మిత్రుఁడా; 9
చ. సాహసులు లైనవారు తముఁ బోషణ చేసికొనంగ నేర్తు రా
పదలను; దూబలుల్ పడెడుపాటులు మున్నుగ చెప్పి తీఱు నే;

యుదకము సేకరించుకొని యుష్ట్రి మెడాఁ బిపాసఁ బాసెనున్;
మనకర చల్లులాడుకొని మాఁదును గీ యని గూర్చి; మిత్రుఁడా. 93

చ. తినధన మైన, దా ననుచితంపువ్యయంబున జేయుచుండినన్,
గని మహనీయు లొప్పు; రది తా దని గట్టిగ మందలింతు; రె
ట్లన, మధురంబు లౌ జలము లన్నియుఁ దోయధిపాలు సేయఁ జా
చినవది కష్టమై మరలఁ జేయ దె చేలనుఁ గప్పి? మిత్రుఁడా.

ఉ. దాతలు భోక్తలుం బరగుధన్యులు; సర్వము నష్టిరం బె యీ
భూతలమందు; నేది రొంటు పోవు నా పోవఁగ నేగ రెవ్వరున్;
దాఁతురు మేలికప్పురపుదండెలు పెట్టెలఁ; గొన్ని పాళ్ళకుం
జూతురు వానిదారము లె; నొద్దమి యర్థము పోక? మిత్రుఁడా.

ఉ. క్లేశము, త్యాగభోగములు లేనిధనంబున నాస్తి వాదిలన్;
లేశము గొప్పవచ్చునను లే; సుతఁ దెచ్చెదుఁ బెన్నివాశమున్;
గాశితకుండలంబులను గర్ణము గానను మోసిమోసి, యౌ
రా! శిరకర్తం దగి నరం బనుఁ ద్విద్రములగు; మిత్రుఁడా. 96

ఉ. విత్తము తా గడించి పడ వేసిన నే నాగ? నింటిలో నదా
గ్రిత్తి యు యున్నచో, నది వెఱ్ఱివారలై నశియించి పోదురుకుం
బోత్తిగ; నెట్లు నా, ననుగు వోయినకుండను మంచినిర్భ్య దా
నెత్తుక వచ్చి పోసినను నే మగునో కరకొప్పు; మిత్రుఁడా. 97

చ. కలిగినవారి లేపడిని గాసిలువారలె కందురు; గాని లే
ముల దురపిల్లుమానసుల నోము నూ జూడరు పో ధనోన్మదుల్;
వెలుఁగున నన్నమానవుల వీక్షణ సేయుదు రంధకారనం
దలిజను; లెట్లు గాంచరు గదా నడి వీరిని వారు? మిత్రుఁడా. 9

ఉ. సా మెప్పుక కోట మండ నౌకదో నవమానము గల్గి, పెద్దగ
గ్వామ్మనఁ గొన్నఁటులన్ నిరవరాశులకు గ్లానిం మ చుందురు; కా

కమ్మలు, తాము దాఁచునెర కప్పున వేఱొక పెంకుక్రిందఁ దా
నిమ్మల నుండ, దాని కయి యీడ్వ వె వట్టివి పట్టి? మిత్రుఁడా, 99

చ. సమయము వచ్చినా డనవశమ్మున నున్నధనంబు, నోరికిన్
నెపముకు విచ్చవిద్యయు నిఁ దీరుచు నక్కఱ దీర్ప నమ్మ; కూ
పము నను గల్గునీళ్ళవలె వారినిరంబున నున్ననీరు లే
క్రమమున మంచియక్కఱకుఁ గాఁ గల వో వరికింపు; మిత్రుఁడా. 100

చ. ధనము గలంతమట్టునకుఁ దన్నఖిలప్రజలున్ సుఖస్థులన్
ఘనము గఁ జేయ చుందు; రిది గాంచ వలెన్ ధనికుల్ వివేకులై;
మనుజులు డొంకదోసకాలకు మామిడిపండ్లఁ దినంగ చుండరో? తీ
యని రస మంతే పిండుకొని యావలఁ ద్రోయ రె వాని? మిత్రుఁడా. 101

చ. కనకనువల్లఁ గల్గెడుసుఖంబునకంటెను దుఃఖ మే ఘన ;
బని సేము మోఁద మొఁదు నాఁ డక్కఱ కుండినఁ దృప్తి నొందినన్;
గనరు రుచిస్ఫురింపని సుగాత్రము మయ్యెము లేమి సౌఖ్యముం
గనియెడు శాంతి పుల్గుగ మికన్నను, దుఃఖ మె కాక? మిత్రుఁడా. 102

దాతృత్వము

చ. తము కని దాఁచుకొన్నవి వ్యర్థా ధన మింటను బూఁజు గట్టు? లో
కమునకు మేలు గోరి యిడఁ గా నది యోగ్యము శ్లాఘనీయ మౌ;
నమితము కంధి దాఁచుకొను నంబువు, నీలము త్యాగ మెరుఁగ; మే
ఘములకు నిచ్చినట్టిది, యకల్మషమున్ మధురంబు? మిత్రుఁడా. 103

ఉ. పాత్రమునందుఁ బడ్డ ఘనపాయతఁ గోటిగుణంబు వృద్ధి యౌ;
న్పాత్రి నపాత్రమం దది మొదల్ చెడి పోవును; నిశ్చయంబు; సు
క్షేత్రమునందుఁ జల్లునొకచేరెఁడువిత్తులు గోనెఁ పర్వెడున్;
జిత్ర మె? చౌటినేల నవి చేయును బొంకుట లే దె; మిత్రుఁడా. 104

చ. అలఁతిగ నిచ్చినం, బరమహర్షము నొందెడుఁ గాని పేద, దాఁ
గలిగిన దంత యిచ్చినను, గల్గినవాఁ డెపు డుప్పొంగడిల్లఁ; డీ
యిల జలదంబు కొంతజల మిచ్చిన, సస్యము లుల్లసిల్లెడున్;
జలనిధి సర్వముం గొని యుఁ జాలక మ్రోఁగుచు గాదె? మిత్రుఁడా.

చ. మఱి నెఱదాత లెవ్వరును మంచిని దాఁచుక చెడ్డ నొండ్లకున్
వితరణ మీఁ దలంపక వివేకమునం దగిన ట్లొనర్తు రాఁ;
బ్రతిధరణీజరాజమును బక్వఫలంబులు గోయ నుండ, భూ
ప్రతికిని బండు లిచ్చుట నిసర్గగుణం బగుఁ గాదె; మిత్రుఁడా. 10

చ. జను లసమర్థులైన నిజ, సత్కృతి నింపుగ నాదరించినన్,
మన మతిహర్ష మెంతు, నది మాని యొసంగినఁ గాదు మోద; మె
ట్లన, నెలమావినీడను బికాలకవంబున సేద దేఱ దే?
పునుకను దాడు పెద్దఫలముం బడ వేయ నదేల? మిత్రుఁడా. 107

చ. పదుగ యర్థి కిచ్చెదరు పాడిమెయిం గలవాఁడు; లేనివోఁ,
గొదుకక బిడ్డనే చెదరఁ గొట్టుదు రూరక బాధ పెట్టినన్;
బొంచుఁగువ బాలు గ్గి నిడుఁ బొందుగ నేరికి నైన; లేనివో,
మొదవులు వానిమూఁపల నె మూతులు వీప్రలఁ గఁ దన్ను; మిత్రుఁడా.108

ఉ. తా నిడు శ్రీయ కుంచుటయుఁ దక్షిణ మే నుజనుండు దల్పెడిన్;
హీనుఁడు త్రిప్పిత్రిప్పి విసిగించి తృణమ్ము నొసంగ కంపెడున్;
గానమెకాల వేసఁగిని గ్రిక్కున నిచ్చి యొయి యీకొ పంపు రాఁ
గా నె మనుం; గెడారి యటు గా; దడియూసలఁ బెట్టు; మిత్రుఁడా.

ఉ. ఇయ్యెడు మంచుఁ జెప్పినను, హీనుఁ డొసంగక మానుఁ; గాని తా
నియ్యక పోఁడు దాత, యొవ రెన్ని విధంబుల వద్దగించినన్;
గయ్యా, కళింగ యడ్డ పడఁ గట్టు వదుం, బొల మెంపఁ బాతినం;
బయ్యెర గంటు మండినను, బం దగు నే జలదంబు? మిత్రుఁడా.

—o—

ఋణము

చ. అవసర మెంతవారలకు నైనను వచ్చును; గాన మంచిమా
నవుఁ డని తోఁచె నేని యిఁక ఋణ మియ్యఁగఁ గన్ వలె శంకఁ దక్కి; స
త్త్వ మెఱుఁగు నెల్లయోషధితతుల్ మొలపించును దయ్యెను, కుల్ల యై
యవని యపేక్ష సేయ నెరవన్నమ మీయక పోవ? మిత్రుఁడా.

చ. అడుగక యున్న నున్న యగు న; ప్పటు గావున మంచిమాటలన్
గడువునఁ దప్పకుండ నడుగన్ వలెఁ జుమ్ము ఋణ; మ్మది యెట్లనన్,
కొడుకుల రేపు మాపనక దోహనముం బొనరించ కుండినన్,
చెడి యొక కొన్నివారములఁ జేఁపు నశించును గా దె; మిత్రుఁడా.

చ. పగ తెగు లప్పు లగ్ని యివి ప్రాప్తము లైనను, వేగ నేమి యున్
మిగులక యుండఁ దీర్చుట యె మే; లటు సేయనిచో నపాయ మౌ;
దగిలెడునగ్నిహోత్రమును దాఁచక యుండఁ గ నీతిశాలురన్
[illegible] మొదలంట నార్పమిఁ బదంపడి యే మగు నయ్యొ; మిత్రుఁడా.

ఉ. అప్పులు తాము పుచ్చుకొనినట్టి తెక్రమ్మఱ నీయఁగా నవలెన్?
తప్పిన నీదు వాక్కు ఋణదాత, గొనుం గద కక్షసంబునన్?
చెప్పులు నీవు లన్ని తెకతేరఁగఁ దీర్చి, మొలంగఁ జూమఁ గా
కొప్పరికించు నే భాగమయాఘుఁడు నైకొన నుండఁ? మిత్రుఁడా,

చ. ఋణదుల సొమ్ము లోభి హరియించి యొసంగని వోఁప దైత్తి స
మ్మతిఁ దిరుగం గ [illegible] కడినమూలిసి కుస్తుక కుచ్చువోసి యుం
[illegible] గొనుఁ [illegible]; యరానమున బాఁచినపాలను [illegible]
[illegible]? మిత్రుఁడా.

ఉ. [illegible] నాస [illegible] నెట్టినన్,
[illegible] సంధివించెదున్;
[illegible]
[illegible]; మిత్రుఁడా.

లోభిత్వము

చ. అనద నటంచు నొకఁ డడిచెనా, నిజుపేదకు నున్న యంతలో
వనఘుఁడు పెట్టుకుండఁ; డకటా కలుషాత్ముఁడు లోభి పెట్టునే?
కనుఁగవ టెప్పలం దెఱచి కన్గొన, పెల్తురు దాఁచుకోదుగా,
తనకడ నున్న వస్తువులఁ; దాఁ దిమిరంబు నఁ బోలె మిత్రుఁడా. 117

ఉ. ప్రాణముకంటెఁ దీపనము బాముఁ దర్థముకై పెనఁగుచుం,
ప్రాణము వర్థము న్విడుమఁ; బ్రాజ్ఞుఁడు తద్విపరీతచర్యుఁ; డ
క్షీణమధుద్రవం బిడక జీవము లిచ్చును ముంగు దంశక
శ్రేణికి; పెరక ధనాజము త్యజించి గడించ దె ఖాండి? మిత్రుఁడా. 118

ఉ. అక్కఱతో గడించి కడుపార భుజింపక దాఁచి, లుబ్ధకుల్
మిక్కిలి దుఃఖ మొందెదరు మీఁదను; భోగులె మోదభాగులౌ;
మక్కువఁ దావ లేక మధుమక్షిక తేనెను బుట్టఁ గూర్చి తా
నుక్కు నెలంగు నొక్కఁగొనఁ; జూడుము వాలిపశ్యంబు; మిత్రుఁడా

చ. వినుకరినుల్ మృదూక్తులను వేఁడెడునర్థుల కీక, తాను నం
దినక ధనంబు దాఁచినను, దెక్కలికా అది దక్క నిచ్చునే?
చనవునఁ బల్కుచిల్కల కొసంగి మెసంగక, నారికేళముల్
పెనుచును లోనఁ గొబ్బెరను; బేయలుతల్ దిన కున్నె? మిత్రుఁడా.

ఉ. తా నొక కాసు గవ్వపును దానము సేయఁ డొసంగనోటికిం
బూనిక నడ్డమౌ, దనసుపుట్టి మునింగినయట్లు లోభి; యౌఁ;
గావల నుండ్లకుప్ప లోకకాలమునందు ఫలింప కుండి యుండె
నూనగఁ బండు లిచ్చుపలుమ్రాఁకుల కడ్డము రాదె? మిత్రుఁడా. 121

చ, పరజలకుఁ బంచి పెట్టుటకు ద్రవ్యము దాఁక యొసంగ, లోభి చే
రజ మది తాన మ్రింగును దురాశ; మహోన్నతుఁ డట్లు సేయు నే

నుజలము మేఘముల్ వసుధయం దొల్లకుఁ బంపుట కీయ, సైకత
తరిజనుమహించుఁ; గాని కుధరంబు హరించు నటయ్య? మిత్రుఁడా.
చ. అవసర మాన్యయంబునకు నైనను భాగ్యము లొప్ప కున్నమా
నవునకు లాభ మబ్బ; దతివర్షము తప్పక వచ్చు నబ్ధిమీఁ;
దవిలినయాసతో మన మెఱుఁగావఁగ వచ్చును సర్వ మంచుఁ గో
ర్కు విడువ కున్న, నా వెతలు మిన్నగఁ జేయదె? మిత్రుఁడా.

ఆశ్రయము.

చ. ఘనులను నాశ్రయించినను గష్టము లన్నియుఁ గట్టె తెక్కు; హా!
దినదినగండ మల్పులను దీనత మానవు లాశ్రయించినన్;
వనధిలోని ముత్యములు వక్షించఁ జుండ వెన్నొ భయంబు గా?
ఔన వెలువడ్డ దానికి నసెంక కుంటలయీలు? మిత్రుఁడా. 125
చ. అవయము సౌఖ్య మెట్టుఁ దనయాశ్రితులన్ ఘనుఁ డైన, నీమఁ డో,
తన కరండ సంపదలు మనంబున నాశల నేఁచఁ బూను; నె
ట్లన, హిమశుభ్రవక్షపము యాంబు మూఁడిటఁ బాంసులన్ వటం
బనువుగఁ బోషించుఁ; దుమ్ము దటితాంజనఁ గొల్లులు గొట్టు; మిత్రుఁడా.
ఉ. కొంచెము కాలుసేతులను గూడఁగఁ దీసికొనం గశక్తి గా
న్పించినదాఁకఁ గాకవుల నీమనసున్ ఘనుఁ డెట్లు లోఁబడున్?
గాంచఁగ గుల్లలోనఁ గలకాల మడంగు నె పిల్ల? సాంగమై
చంమన దానిఁ జక్కఁదఁచి చయ్యన వెల్పల రాదె? మిత్రుఁడా. 126
ఉ. దారుణిఁ బూజ్య రాజముల దక్కవ గారిని నాశ్రయించినన్,
గౌరవహాని లేదు; తమ కార్యపుఁగక్కతిం దటస్థ మా;|
సారతరంబు లైనయల సావలఁ దీజీన జాతిరత్నముల్,
దారము నాశ్రయింప, వెల తగ్గ నె యింముక లైన? మిత్రుఁడా.

ఉ. తనకడ నున్న సేవకుల దార్ఢ్య మెఱుంగఁగ లేక, యందఱిం
బనిగొను నొక్క తీరున నె పాపపునీచ వివేకహీనతన్;
గనుఁగొనఁ జాకివానికడ గాడిద గుఱ్ఱముఁ గూడ నుండినన్,
గొన మెఱుఁగంగఁజూ; రెంటిపయి గుడ్డలమూట లె వేయు; మిత్రుఁడా.

ఉ. మనుజుఁడు క్రొత్తవారిఁ జనుమాన మొనర్చక యాశ్రయింప కుం
డినఁ బయివారమున్నవ గడింపఁగ లేఁ, డతఁ డెట్టిఁ డయ్యు; నె
ల్లన్, వల విడ్డకంపలను నల్లికబిల్లికఁ జుట్టుకొంచు నొ
ప్పనియొడఁ బాదులో ములక వంకాయ యొక్క నటయ్యె? మిత్రుఁడా.

ఉ. సమ్ముఖవర్తి గాని కని చాల నశక్తుని నాశ్రయింప వ్య
ర్థమ్ముగు; దూల నుండినను దక్కఁగ నన్నదె; మేఁకయొత్తమాం
గమ్ము సమీపమందుఁ గలకంఠకుచమ్ములఁ బట్టి త్రావినం,
గుమ్మలు వచ్చు నయ్యె, పాలుఁ గుంజను లివ్వును గాక? మిత్రుఁడా.

చ. చెడి పరభాగ్యజీవనము సేయుట ఘనుం డగ వచ్చు; నీ చదే
కదు సుఖగౌరవాదులను గా నెపు డెంచుక పొందు సిగ్గు లే;
కడవికిఁ బాసి వచ్చి కృశమై యుపలాలన సేయఁ జేయఁ గాఁ,
గడి గడె కాస్త హస్తి; శునకం బట మామక పొందు; మిత్రుఁడా.

చ, ఒకపలు పెట్టినపోఁ తలకు నొక్కట కొట్టి సౌమ్యమంత్ర, ర
క్షకుఁ డిపుఁడ గాలుసేతు? లతిగర్వ్యము యాచన మానవాళికిన్;
ప్రకటము, పాలుమాలక పరిఘాతమునం [illegible] బాయు రై [illegible]
కిలు [illegible] నాకగంజల గడించుట లేదు స్వాస్త్రి? మిత్రుఁడా. 132

రాజు

ఉ. రాజొకఁ డుండఁ గుండినను, రాష్ట్రమునందు ననేకకోటులన్
వే జని యీము; దానఁ బృథివీప్రజ కాపద సంభవించెనే;
దేజము గల్గునట్టిహితబుద్ధిని చేసి యమాత్యరాతిఁగా,
భూజను లెన్ని యాపదలఁ బొందెద రో పరికింపు; మిత్రుఁడా. 133

ఉ. నా జెటువంటివాఁ డగని రాష్ట్రము నట్టిద యౌను; గావునన్
గా జనువాఁడు సర్వగుణయుక్తుఁడు గావలె ధర్మవర్ధికిన్;
దేజిలుచున్న నాల్గు కడు తిన్నని దౌచును, నిండ్రియంబు లే
యోజను బాపకార్యముల నూరక చేసెదు నయ్యొ? మిత్రుఁడా. 134

చ. పరమును జాలఁ జేయుదురు సద్గుణముల్ గలవానినెల్లడ; న
క్కరణి ని గుప్తుఁ డస్త్రబలు గాకులు సేరుగు; దుష్టులున్నచోఁ,
బరభృత కీర్తి వారికలు బంధగముల్ దశ చుండు నందనో
త్కరములు; నల్లకాల్లకడఁ గాకులు గద్దలు గావె? మిత్రుఁడా. 135

చ. వసులను గొనువాఁడు కరుణారసపూరితుఁడుం బ్రతాపసం
భరితుఁడు నాము నుండ వలె; భాసిలఁ డం దొక నాఁడ నెన్నఁడున్?
కరము మనుష్యుఁడు ప్రఘాతిని గూడను నంటచేఁ గదా
పెరుఁగును దేనిపట్టున నెడఁ బ్రీతియుఁ భీతియుఁ గూడ; మిత్రుఁడా. 136

చ. వీసర వోఁ దీనముల వెర్గడు జేనికి జంపు; గాని నై
వేసము జేసికొన్న పృథివీభుజునిం బ్రజ లక్ష్య పెట్టు నే?
గోసము గల్గుతాఁచును నరుల్ గనుఁగొన్న భయంబుఁ బొంద రే?
చూప మలక్ష్య పెట్టుమను ద్రుష్టులు చిందురు గాని? మిత్రుఁడా.

చ. అరి యనుమం బ్రతాపమున నంపఁగయొద్దను బుచ్చుకొన్న సొ
మ్మొగసి జనోపయోగమునకై వ్యయ పెట్టుట నీతిధర్మ; భా
స్కరుఁడు సహస్రధా భువిరసంబు గ్రహించి, వారింపఁ జూచు నే?
వరుసను వానలిచ్చి సరుపాయముఁ జేయును గాని? మిత్రుఁడా.

ఉ. విక్రమశాలి యయ్యుఁ బృథివిం బతి యేలఁగ లేఁడు రాజ్యతం
త్రక్రమవేది మంత్రి వినాగ; న దిట్వరు పూనఁగా వలెం;
జక్రము నిల్పఁగా నిరుసు చాలు నె యొక్కఁడు నొక్కఁడయ్యెఁ; ద
త్ప్రక్రియ కొక్కకీలకము పార్శ్వమున న్నిల కున్న? మిత్రుఁడా.

ఉ. కొట్టుచుఁ దిట్టు చెల్లపుడుఁ గ్రూరగతి న్నొప్పట వట్టిపిచ్చి; తే
డిట్టటు కంటఁ బంటి బెదరించుచు సౌమ్యత నేల మేలు ను;
వ్వెట్టులు పృథ్వి దాఁ బరమళించుఁ బరిసంతమారిచి తేజునన్;
గట్టిగ వెట్టగా నగును గాక; ఘనం బెటు లోయునొ? మిత్రుఁడా.

చ. సరసుఁడు నెవ్విత్ర వాంఛిత నొసంగెను సత్పథవర్తి యయ్యు, ని
ర్ధరఁ బరిభు వారి నైజము పరితాపము నొప్పుట; నెక్క శాంతుఁడై;
గరము ను దొల్త గర్జిలుచుఁ గారిన మాఁ గన లయుక్కుడున్ ఘనుం;
డురుజలధారలం దిడప నొప్పుమఁ జల్లన గాఁడె? మిత్రుఁడా. 241

చ. ప్రజలకుఁ గల్గుబాధ తనబాధ గ నెంచి నివారణంబు చే
గ జరపకున్న లేఁ, డది యా కారణ మయ్యెడు నాశ్రమానికిన్;
నిజము, దురామయంబుల మునింగిన మేనికి పథ్యగంబ దే
హి జగతి వైద్య మియ్యక యుపేక్ష గొనర్చిన మేలె? మిత్రుఁడా.

ఉ. పాడికి నెల్లవారలు ను బద్ధులు గావలెఁ; గా కహంకృతిన్
గీ డొనరింపఁ జూచినను గెల్వునె బల్దుడు దుర్బలుం డిలన్?
కూఁతలు పన్ని పిచ్చికలు గుమ్మున వెట్టక యుండ, నక్కటా!
గోముపడం గ జోకొముపులుఁగుల్, భుజగం బది మ్రింగు: మిత్రుఁడా.

చ. జనపతి న్యాయదండనము సల్పక మిక్కిలి క్రౌర్య మూనినన్,
జను లతిసాధు లయ్యుఁ దమకౌర్యము నూపక యాజ్ఞ నిల్తు రే?
యనలము పన్నపుస్తకల నట్టటు గాఁపక పెద్దలేఁడి చూ
పినను, బయన్ను పైఁ బడక భీతిలి యుండునె కుండ? మిత్రుఁడా.

ఉ. ఎల్లరజీతకంబులను నెక్కుటి గావఁ గఁ బూనుకొన్నభూ
వల్లభుమానసంబునకు స్వస్థత యెన్నఁటి కైనఁ గల్గునే?
చల్లన యాము నేఁ డగుచు సత్వర మామును మంద మాము, ని
ల్లెల్లపుడు న్మరుత్తు చలియించుచు నుండును గాదె? మిత్రుఁడా.

చ. జనపతియాజ్ఞ యత్యధికచండ మగున్ భటునుండి వచ్చినన్;
గనుఁగొన నంతతీక్ష్ణ మది గాదు సుమీ పతినుండి వచ్చినన్;
వినుఁ, రవిరశ్మి బింబమున వెల్వడి వేఁడిగ మాత్రి ముంచు; న
య్యినమణినుండి వచ్చిన, దహింప దె దేనిని నైనఁ? మిత్రుఁడా.

చ. నరపతి దా సమర్థుఁ డయినం దనవాని వలంతి నేని యున్
బరువకుఁ జిక్కి నిచ్చిన సహాయము వచ్చుట నిశ్చయంబు; బం
గరు రజతంబు రత్నములు గల్గి, దృఢం బగుభూధరంబు లు
ప్పరి గునపంబు పట్టుకొని వచ్చిన నే మగు నయ్యా? మిత్రుఁడా.

ఉ. తమ కధికారి యౌనతనిదార్ఢ్యము తన్ముఖదర్శనాదికృ
త్యముల నెఱింగి భృత్యజన మాతనికిం దగినట్టు లుండు; న
శ్వము తనపైని స్వారి సలుపం జనుదెంచిన రౌతుకౌశలిన్
నిమిషములోఁ గ్రహించి, చను నేరవినీతినిబట్టి; మిత్రుఁడా. 148

ఉ. పెడిదము లాడు చుండినను పెట్టెడు నేలికఁ గూర్చి సేవకుల్
విసువరు; పెట్టకున్నతఱి పీఁకుదు రేమి యయు నాడ కుండినన్;
పిడుగులు రాల్చిన న్విడిచి పెట్టవు చాతకముల్ ఘనాఘనం;
కెడదల నిచ్చగించునె భజింప శరచ్ఛరదంబు? మిత్రుఁడా.

చ. కొలఁది యొ గొప్పయో తమకుఁ గూడను మే లగు నన్నికార్యముల్
బలె నిల పట్టిపట్టినులం బొనరింపరు సుమ్ము యెవ్వరున్;
నిలయమునంక కన్న గమనించుచు వార్థము వాయువేగ మై,
యలసట నొంది యున్; బయ్యన మన్న గమించు నె యట్లు మిత్రుఁడా.

చ. సులభము గా లభించు నని చుల్కనివానిని సంగ్రహించినం,
గలుగును టెక్కునష్టములు; గైకొనఁ గా వలె మంచివానినే;
కులుకుచు నోలి తక్కు వని గుడ్డిపడంగుకఁ బెండ్లి యాడినన్
నెల కొకతుమ్మ రావ మవనిం బగిలింపక యున్నె; మిత్రుఁడా.

చ. లోలత నాధిపత్య మొకలుబ్ధున కిచ్చిన, హెచ్చు సేయఁగాఁ
జాలఁడు; గాని వీ లయిన, శక్తి కొలందిని మాపు రాష్ట్రముల్;
మేలుగఁ గాచి పెంపఁ దగు మేఁకలమందలమీఁద నేఁడు తో
డేలికిఁ బెత్తనం బిడ, నడిం దిగ మ్రింగక యున్నె? మిత్రుఁడా.

చ. పుడమి మహాత్ము లుండఁ దగుపూజ్యపదంబున నీచు నిల్పినం,
గడుఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగుఁ; గాని యొనర్పఁ గలండె తత్క్రియల్?
చిలుకలు గోరువంకలు వసింపఁ గఁ గట్టినపంజరంబులో
నిడినను గాకము, న్నగుగు రింతియు కా కెటు పల్కు? మిత్రుఁడా.

చ. ధరఁ బ్రతిభాఢ్యు నుత్తమపదంబున నుంపక నీచపుంబదాం
తరమునఁ ద్రోసినం బ్రభు వనామకుఁడై యుతఁ డుండ నేర్చునే?
వెరవునఁ బాదునం దునిచి పెంపఁగఁ గూడినవిత్తు, పెంటపై
నరయక పాఱ వైచిన, న దక్కుడఁ గప్పుడి యున్నె? మిత్రుఁడా.

చ. ఘనుఁ డితఁ డల్పుఁ డీతఁ డనుజ్ఞానము లే కధికారి నంమ్మ కొ
ప్పునివిపరీతపుంబనుల వారికిఁ జెప్పుట గొప్పత ప్పగున్;
జనుఁ డపసవ్యసవ్యకరసంస్కృతి లేక విపర్యయంబు గాఁ
బనులకు వానిఁ జొన్ప, నగుఁ బాట్లగచాట్లగుఁ గాదె? మిత్రుఁడా.

ఉ. చిల్లరవారి నెట్లయినఁ జేయఁ గ నచ్చును కొప్ప రోఁచినన్;
జెల్లదు వారలం బలెను జేయఁ గ ముఖ్యుల నారయు న్వలెన్;
గోళ్ళను తీసి వేసినను గోర మొ భారము గానిపించినన్?
వేళ్ళను నెట్లు చేయుటకు వీ ల్లెటుఁగ న్వలెఁ గాని; మిత్రుఁడా.

చ. కర మనుకూలస్త్రీఁ దమకష్టసుఖంబుల కాజనంబులన్
భర మని వీడిన న్వలయు నట్టున రా; రపు డేమి సేయ నౌఁ;
దెరువున వాన రా నెటు లో తేర కుపానహముల్ దొలంగినన్,
దెరువరి ముండ్లు గండ్లు గల తెన్నున నే మగు నయ్యా? మిత్రుఁడా. 158

ఉ. ఎండకు వాన కోర్చుహితభృత్యుల నేమఱ కుండఁగా వలెం;
బండితులుం బ్రధానులును బంధుపురోహితు లెందఱుండినన్;
దండిగఁ బచ్చకప్పురము తావిహిమాంబులు కజ్జలంబు పూ
లుండిన నే మగు, న్నయనయుగ్మము రెప్పలఁ బాయ? మిత్రుఁడా.157

ఉ. కోపిన నోర్చినన్ మఱియు భూవరుఁ డేమి యొసర్ప నెంచెనో
యేవిధి నైన మం నొసని కే లెతిఁగింప? ఫలంబు దెల్ప దే?
దైవము మే లొ కీడొ మఱి దా నిఁక నేమొయి నేమి సేయునో
జీవుల తాఘలోదయము చెప్పుట లేదు గదయ్యా? మిత్రుఁడా. 159

చ. పగతురు నూసి గంగును నృపాలుఁడు మత్తున నుండ రాదు గా?
జగతిని జేరి కొంత జయశాలికి నైనను శత్రు వుండెమున్;
మొగ మొగి జేవుజెంపఁ గను బూర్వగిరిం దినరాజుఁ డెక్కి క్రిం
దగునిరు లుక్కడంప, నది యవ్వల నే మట లేదె? మిత్రుఁడా. 160

చ. జిలుఁ డగు దక్షుఁడుం గొలఁదిచేతఁ బరాజ్మతి యైన, జాగరూ
కత పడి వెన్క ముం దరయఁ గల్గినవాఁ డప నైన నోము నే;
ధృతి సెడి దుష్టజీల్లు వతిధీరుఁడు బాలుఁడు వెన్కఁ గో యనన్,
మతి మఱు పున్న; లేమిని గుమారుఁడు జంకఁడు గాదె? మిత్రుఁడా. 161

నియంత

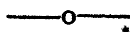
చ. మగఁటిమి గల్గువారు బలుమానము నుండిన నేమి? వారిపైఁ
బగు మొనగాఁడు లేక బలవర్గము నూపఁగ నేగ; గట్టులే
యగుఁ గద? తద్జనీపరిభృతు లౌనితరాంగులు లెన్ని యున్న, లె
స్సగ బోటవేళ్లు దొలంగి పని సల్ప సమర్థము లౌ నె? మిత్రుఁడా. 162

ఉ. స్థైర్యము ధైర్యముం గడుఁ బ్రతాపము గల్గి ప్రభుండు నిల్చినం,
గార్యము లెట్టి వైన నొడికంబుగఁ దద్భటు లాచరింత రే?
సూర్యునంతవాఁ డొకరుఁ డట్లు వెలుంగుటఁ జేసి, మింట గు
ర్వార్యము లై గ్రహంబ లు నిరంతరమం దిరుగాడు; మిత్రుఁడా. 163

చ. నడిపెడునొక్కఁ డంటకళ నజ్ఞానంబు ఫలించు టెట్టులో,
చెడుటయు నట్టులే పితికిచేరికఁ దత్కృషి; వాని నంతు రే?
వడివడి వాయుయంత్రమున వచ్చును నీరొకచక్రశక్తిచే;
నడుగడ కింద గొట్టమున నొక్కఁడె చిల్లియ యున్న; మిత్రుఁడా.

ఉ. సాహసమున్ సమర్థయు శక్తిగల్గిన నేమి? తగ్గప్రో
త్సాహము లేమిఁ జిన్నపని సైత మొనర్పఁగ నేక వ్యర్థుఁడౌ;
లోహములం గరంచు నవలం దొకఁ డూఁదిన; నూఁద కున్న నో,
దాహము సేయ లేఁడు పొయిఁ దాపినకట్టెల నైన; మిత్రుఁడా. 165

ఉ. ధీరుఁడు మంచి మార్గమును దీసినపిమ్మట గాలిఁ దూలని
పౌరుషుఁడుం గడంకు; సులభం బగుఁ జేసినవెన్క నెద్దికూన్;
హీరశలాక రత్నమున కేర్పఱ రంధ్ర మొనర్ప, దానిలో
దార మొదూఁఱఁ జాలుఁ; దొలుతం దరిఁ జేరదు గాని; మిత్రుఁడా.

సేవకుఁడు.

ఉ. మంచిమనమ్ము గల్గు యజమానుఁ డయోగ్యుఁ డె గాని, కూరపుం
జంచలబుద్ధి గల్గుప్రభుసన్నిధి సేవ యొనర్ప రాదు; ఘు
ట్టించినవిద్దపున్ వరణి చేసిన వేగ సురక్షితంబు గాఁ
గంచర; మెవ్విధి న్విషమకాననమందుఁ గమింతు? మిత్రుఁడా. 167

చ. మనుజుల వ్యగ్రమా దురభిమానము మాన్పఁడని తాను సేవనా
తని కనువర్తులైన, నుపథం బయి బంధులతో సుఖింతు; రె

ట్లన, నిజదైర్ఘ్య మెంచుకొని యామునఁ దుమ్కిళ్ళక, నూచికానువ
ర్తనమున దారముల్ పటముతంతులతో సుఖ ముండు; మిత్రుఁడా.

ఉ. తెలిసి విధాయకక్రియలు తిన్నగఁ జేసిన సేవకుండు మా
టలు పడ కుండుఁ: గాని యకటా వికటంబుగ నన్నఁ జే టగుణ్;
మసువుగ నాగవాసమునఁ జొచ్చినచో, గడె కెట్టిబన్నముల్
గలుగవు; బెట్టు నూపిన శిలం బిఁక గొట్టక యుండెనో? మిత్రుఁడా.

చ. సుజనులు చేత గోలికకు శోభ ఘటింతురు; కాము ముండు; ర
క్కుజనులు రెండుపక్షములకుం బ్రళయావహు లౌదు; రంత యుణ్
నిజము; మరంద మాను చవనీజము రాజిలఁ జేయు షట్పద
నాజములః; ప్రవ్య లాస్మశను బాధకకృత్యము లౌను; మిత్రుఁడా.

ఉ. సేవకు లెప్పుడుం దమకు జీవన మిచ్చెడు వాఁ డొకర్తు దాఁ
దీవగ పడ్డఁ, దాము నటు తీవ్రత నూపక, వమ్రి నాట మే;
లేవిధి నన్నఁ, గొల్కరిని నేలు భయంకరనాద మాము రాఁ,
గ్రివల నీటిపక్షులు కొంక కొంగులు లేదె? మిత్రుఁడా. 171

చ. జగతిని రెండులోఁ దనకు శక్తి విశేష మొ దానిఁ బూన మేల్;
తగుదు నటంచు నన్నిటికిఁ దా నును సిద్ధపడం బ్రశస్త మే?
ఖగసముదాయముల్ తమకుఁ గాసులునుం గల వంచు నిక్కుచున్,
మృగములవృత్తిఁ బూని చరియించిన లగ్గగు నయ్యె? మిత్రుఁడా. 172

ఉ. ఎలిక, చిత్తమొల్లు పరిసరించిన నట్ల నరింమ; లెంకకుణ్
మేలు తదానుకూల్యము సుమీ; విపరీతము నీతి గాదు; వా
తూలవశఁ బా లఁబునమతో రఫ్రధారలు; మాఱునూఱుచం
దాలను; ఫణి మధ్యగుఁడు దాల్ప వలెం దగినట్లు; మిత్రుఁడా. 173

ఉ. ఏన మహాంగభంగికుఁడై నీలిక కంచును బొంగ రాదు; త
న్మాని వర్ధానుఁ జేయు యజమానుఁడు కొండొకవేళ నమ్యనిణ్;

భానుశకీర్తి భూఽతరభూతియుఁ గాంచినధూమనామఖ
స్థానపురంబు లంబుధికి డవ్వయి పల్లెలు గావె? మిత్రుఁడా. 174
ఉ. ధారుణినాథునొద్దను బ్రధానుఁడు కావుటఁ బూరుషుండు వి
స్తారవిభూతి నొందినను, దప్పక మృత్యుముఖస్థకల్పుఁ డే;
వారిధిమీఁద ముఖ్యతరభాగము నొందుటఁ, బట్టణంబు చే
హారమువృద్ధి గాంచినను, నావద కగ్గము గాదె? మిత్రుఁడా. 175
ఉ. నంతిరి యైనవాఁడు యజమానునిఁ, గాపకమందుఁ బోనియ
క్లింతయు నేర్పుతోడ మరలించి, సుఖించును దాను భూజనం;
బంతము లేనిసాగరమునం దల లుద్యోగుల లూఁచునావ ద్వీ
పాంతిగ మెయ్యఁ జేర్చి ముద మందఁడె మాలిమికాఁడు! మిత్రుఁడా.
చ. ఒడయునిపాలఁ బాలసుఁ డె యుండినకోఁ, డననాని నైన న
న్నడ మతి చేగ నీయఁ దనఁగా, నిఁక నన్నులమాట నేర్చెనే?
గడపకడం బయంకి శువకంబు నె చేరఁగ నీదు కుక్క; నా
వ్వడువున నింక నర్థులను వాకిటఁ గా లిడ నిచ్చు? మిత్రుఁడా. 177
ఉ. ఊర్వని లంచగొండితన ముండినవాని మనంబు శుద్ధమే?
యిర్వుర కొత్తహస్తముల నెయ్యని నిండిన మొగ్గ నద్దనే;
బర్వెదు శాస్త్రనుముల్లు, తవసాధ్యపుఁజెప్పు లేదు మంత్రులో
బ గర్వధికంబు, గానిదెప బాగుగ వ్రాలుట నేల? మిత్రుఁడా. 178
ఉ. ధర్మ మధర్మ మేమిటికి ధారుణి లంచము పట్టమొందునే?
శేర్మిని వాని కంత పడ వేసిన, నెంతకు నైనఁ బాల్పడున్,
గూర్మిని దన్నుఁ బెంచుకొరకొంపను దోఁచుచుఁ గన్నుదొంగ వాఁ
డర్మిలిఁ బెట్ట నింక పెరుఁగన్నము, కుక్క పరుండు; మిత్రుఁడా.
చ. ఒడయునిపాల నెంతిచన వుండిన, నీమి మహాత్ముకన్న నె
క్కుడగు నె; వాఁడు గర్వపడఁ గూడదు వారలయొద్దఁ; బిల్లి రెయి

ప్పుడు నవరోధసౌధమునఁ బొందుగ నుండినయంతమాత్రి నె
వ్వఁడువున నెక్కుడౌను బుధబాహ్యగజేంద్రియుఁ డెటె? మిత్రుఁడా.

వివిధాంశములు.

చ. పువమిని గొప్పవస్తువులపోకడయుంగును గాకయుందు సం
దడి పొసఁగు న్నిరంతరము; తక్కినవారల లెక్క యేమి? న
ల్గడల శకుంతముల్ చెలఁగఁగా, రవియు సముదయంబులన్!
మిణుఁగురుఁబుర్వులే మయిన మేదిని నెవ్వరి కేల? మిత్రుఁడా.

చ. అధములఁ జెప్ప నేల? యధమాధములుం దల యెత్తఁ గందు రే
యధికులు లేనికాలమున? నందఱు పెద్దలె పెద్ద లేనిచో;
వ్యాధితమనఃకుమారానిశ నధమ్ముఁడ జొక్కులకేమి? భూమిఁ బ
ల్విధములఁ బాటకాడునవి విల్లపె కీటము లెన్నొ? మిత్రుఁడా. 182

ఉ. ఏమి సువస్తుసారము గ్రహింపఁగ నేరనియెడ్డె కద్ద తా
నేమి రుచించు? వాని వగునే యల కేమి, నాతి యోంపఁ గాఁ?
జేరినను బుష్పమాల మెడఁ జుట్టిన గిట్టనితప్పు పంది దే,
ధామహానీయకార్యమున కైనసుబుద్ధికి గాదె? మిత్రుఁడా. 183

[illegible]. [illegible] న్విమలవిద్యను నేర్పు మహాత్ముకన్నఁ దా
వెలుఁగును గొన్ని [illegible] పువిద్యలు నేర్చి [illegible] మహీ
[illegible]; [illegible] కన్న [illegible]
[illegible] వినోదము [illegible] గాదె? మిత్రుఁడా. 184

చ. [illegible] [illegible] కొన్ని [illegible] పుట్టినో [illegible]
[illegible] [illegible]? [illegible]
[illegible]
[illegible]? మిత్రుఁడా. 185

చ. మితముగ వాతెఱం దెఱచి మెల్లన నగుట్ రతనాఁ నవ్వు యో
గ్యతముఁ; దయోగ్యుఁడో పెలవివాఁడగ బిగ్గర నవ్వు; నెట్లనన్,
గుటకముఁ జెంది స్వాతిచినుకుల్ పడ పెరామర విచ్చు శుక్తి; దా
నతివివృతాస్య మై తెలుపు హర్షము గోఁదుముఁ గప్పు; మిత్రుఁడా. 186

ఉ. పిన్నటనాఁటనుంచి కవిపెట్టుక యుంచినవాఁ గ టుంపఁగా,
మన్ననఁ గొంగుఁ జుంచు నకుము జను దెంచినయట్టివారె; యొ
ట్లన్నను, గన్నకూఁతునను నాలఁ బిడెందికిఁ దోఁచి శృంగముల్
పన్నుగ నెత్తిమీఁది పయి బంగరుసొమ్ములఁ దాల్చు; మిత్రుఁడా.

ఉ. చపలులమాట నమ్మి యొకసాహసకార్యము సాగించినన్;
విపులవిపత్పరంపరల కేఁగుట తప్పదు నమ్మి పిమ్మటన్;
కపటము గాదు; శారదఘనస్తనితంబుల నమ్మి కర్షకుల్ దటా
కపుఁ బరివాహముం దెఱవ గాసిలు వేసఁగిపట్టు; మిత్రుఁడా. 188

చ. వలువను నల్పగాఁ దలఁప న్యాయమె? కొంతలు కైన మూలముల్
వలువలె; కానఁ బ్రాజ్ఞుఁడు మనంబున దీని స్మరింపఁగా వలెన్;
వలువను బోలవి త్తమునకం బెను మిత్తి జనింప నేదొకో?
వలఁగడఁ గాఱుకొన్నవని నల్పవ నీ యయి పోకొ? మిత్రుఁడా.

చ. తన కొకలోప ముండినను దాఁగుట గల్గును; గాని శేవిఁగాఁ
బని గల దయ్య దాఁగను, బ్రపంచమునం దలిమేరి శేవిరున్?
జినుఁగు ను మాపు డాగుఁ గలచేలచెఱంగులు దైల వమ్మునే?
చవరయిడుఁ గాక కుచ్చెలులపందుకుఁ, గచ్చులలోకి? మిత్రుఁడా. 190

చ. తనకడ నున్న లోపములు దాను గ్రహింపఁగలేని శక్తి శే
కవసుల దూఱుటల్ సహజమాను దురాత్ములు; కొట్టు లన్న, లో,
చవములు గల్గునట్టి ప్రతిజంతువు మెచ్చెడిలోకబాంధవుల్
మనసునఁ గోటఁ డింపకయ మంచిగ నెంచు పటయ్య? మిత్రుఁడా

చ. కలిగి యు యున్న మేలు; మఱి కల్గకయున్నను మేలె; గాని తాఁ
గలిగియు లేనియట్టి దగు కల్మి యనర్థకరంబె యెద్దియున్;
దలఁప గఁ బూర్ణిమానిశ యదృశ్యనిశీథిని గాక, చంచలా
వలితపయోద మేదురవిభావరి పాంథున కెట్లు? మిత్రుఁడా. 192

ఉ. ఎంత గడించుకొన్నఁ దన కిల్లొకచోటును లేక పోయినన్,
నెంతయు మేలు గాదు సుమి; సొంతపుగోఁగిలి యుంటయే సుఖం;
బింతయు నంత తేనె గడియించి గృహంబులఁ దేంట్లు దాఁప రాఁ,
బంతము పట్టి హైందువులు వంప రె యాలకు వాని? మిత్రుఁడా.

చ. కవన మనన్ వచోరచన; గావున నయ్యది చేతఁ గానివా
రెవరును లేరు; గాని రస మే యుదయించుట కష్ట మందులోఁ;
డెవుఁడు మటుంచుఁ బొర్రియ్యపయి దా కిడి వండఁగ నేర్తు రందఱున్;
బొవుపులు చక్క నంటి రుచి పుట్టు నె యందఱ చేత? మిత్రుఁడా.

ఉ. తా రచియించుపద్యములఁ దక్కువ యెక్కువ లుం డెఱింగి యుం,
కూరిమి యేమి యొక్కొ? కవి కొంచెపువానిని దీసివేయఁ డేఁ;
డారయఁ గన్నకానుపున నందపువారలఁ బెంచి లోఁతులన్
చే రపఁగింప లేఁడు గద వేరమునన్ జనకుండు? మిత్రుఁడా. 195

ఉ. గుమ్మడికాయదొంగ యనఁ గొంకె బుజంబును జూచికొన్నలా
గిమ్మహి దోషి తాను తెలిసించు స్వచేష్టయలఁ దన్ను; బల్లులుం
కుమ్మరపుర్వులుం బలెను కొమ్మరు నౌ వగలింట నింట స
ర్పమ్ములు వృశ్చికమ్ములును, రాత్రులు దిరిగ్గరుఁ గాని? మిత్రుఁడా.

చ. పరమదరిద్రుఁడు, జేయు నులభంబు మహాధనవంతుఁ గా; ముహు
ర్తారగ్రహవంగునష్టము వపల్పుట కష్టతరంబు; వేసఁగిం
బూగపయూ నెండునట్టి చెలువ్రం జలపూర్ణము సేయ వచ్చు; దు
ష్కర మగుఁ గా ది నిండునదిగండిని గట్టఁగ వానలో? మిత్రుఁ

ఉ. ఆ గొనరింప నేరికిఁ బ్రపంచమునన్ సులభంబు గాదు మ;
మ్మో గొనరింప నెందులకు నొక్క నిమేషము పట్ట దేరి కే
లా గన, వారుఁ జేల్ల గఱులం బలురంగులు వేయఁ గష్టు; మా
నూఁగుమ రాల్చి వేయుటకు నూఱు ప్రయత్నము లేల? మిత్రుఁడా.

చ. అనిశము పడ్డపాటు వృథ యౌ శకునందు నొకింత లేమిచేన్;
ఘననిమనంబు నిర్మలము; గ్రక్కున మాఱు నె యంతమాత్రచే?
నినువలె తుప్పు పట్టిచెడు నెప్పుడుఁ దప్పక వాడకుండినన్;
గనకపువాని కెల్లపుడుఁ గానరె నే ఫలిగాపు? మిత్రుఁడా. 199

చ. అడిపఱ కున్నరోగము పది యాకులనుంచున నెంతుఁ బోవునో,
మదిఁ గడుఁ దత్తఱించెదరు మానవు లిష్టఫలంబు దగ్గఱన్;
బోడుఁగుల నీడ్చుకొంచు మొదవుల్ మునిమా పలసాలనంబు గాఁ
బసువుల కూడి వచ్చు. శుదిఁ బర్వెదుఁ గా యిలు సూచి? మిత్రుఁడా.

చ. మదిని గలట్టిభావముల మాటలతోఁ దెలుపంగ నేటికిన్?
వ[illegible]నముఁ [illegible]చి యే తెలియ వచ్చుఁ బరేంగిత మెల్లవారు; నె
[illegible] యుదయముంచఁగ, నున్నఁ, బ్రసన్న ము[illegible]
[illegible] మునుమున్న మూరు; పటు గామిని నేగతి నుండు? మిత్రుఁడా.

[illegible] సముదాయము [illegible] జనసంఘ [illegible]; [illegible] నవ్విన్క [illegible]
[illegible]ము [illegible]; [illegible]; [illegible]
[illegible]మునవు [illegible] సకలంబును [illegible] వచ్చునే? [illegible]
[illegible] మిత్రుఁడా.

[illegible], [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

ఉ. ఎక్కడు నీటిగా నను నె [illegible] నేర్తు గటంము నెంమటల్
తప్పగ; నేది నో [illegible] యినఁ దప్పగ నే పథమున్ మహాజనుల్
తప్పక రాహుకేతు గుల దారుల గాచిన, సూర్యచంద్రు లా
[illegible] గోలంగి వర్తిలగు మల్లెవిముబ్బులలాగు; మిత్రుఁడా. 204

సీ. [illegible] మానసంబున నీ రాగము గల్గదు నువ్వు, తిన్న ప
మ్మానముఁ జేసి నేని యవమానముఁ జేసినయేని; సీతునన్
గానగ చేసి మొక్కిన మాం పడుచున్, దన వైపు పెంజలిన్
హీన పువీఁపు గిర్వ్ఁ, [illegible] యించుచు నుండు నె పోలి? మిత్రుఁడా.

ఉ. భూపయి నుంచినప్పుడు [illegible] గఁ పన్నన; యేమి పాప మో,
[illegible] యును గోపసంగతము నాము నె గానఁ గ నమ్ము; నక్కటా!
[illegible] నిజప్పాదమందు నదు [illegible] గద చందనపాదపంబు; ల
[illegible] న [illegible] సనావృతిఁ గాంచఁ గ నేల? మిత్రుఁడా.

ఉ. [illegible] పత్రవల్లి యొక దానికి నై యవిశ్రాయకంబు నా
[illegible] యనేకముల్ సలుపఁ జాల్పదు ముందెను మానవుం; డ దె
ట్లన్న, [illegible] నా [illegible] యానులమందను, బాలకుండ కో
న్మన ఘటించి యుంచి, దానికయి మోయఁ నెగొల్లఁడుబాయి? మిత్రుఁడా.

ఉ. [illegible] కు స్వార్థములు వాటి లె నేని యు, నా ర టుండఁగా,
నలఁగులకుం దటస్థ మగు నాపద నన్న; న దెట్టు లన్న, మం
[illegible] నొక యావులోపరము దాక గతి ల్లని అంకె వేయుచుం
బలితపు పెద్ద, [illegible] లకు భంగము గల్గును గాదె? మిత్రుఁడా. 208

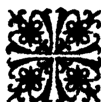
ఉ. అనిశము నాతఁ దెట్టిఁ డగు, నట్టినిఁ గా నెదిరిం దలంచెదున్
మనమునఁ బ్రాయికంబు గను మానవుఁ; డయ్యాని యెట్టులన్నవో,
[illegible] కటాంతరమున్ స్థితుఁ డైనవాఁడు తాఁ
జనుమఁ దలంచఁ గా దె [illegible] నుము వోయెదు నంచు? మిత్రుఁడా.

ఉ. దీనుల కెల్లయర్థముల దక్కఁగఁ జేయుచునుండుఁ డీ; నారియుఁ గక్కటిల్
లా నెఱ దాఁటి యెంగి తీఱుచును; దైవముసృష్టికి సర్వ మొక్కఁడే;
మానవు లందఱుం దమతమానముకై ధరియింపఁ జేలముల్,
మానుగ వాలముల్ తెలివి మాలుమృగంబుల కేఁ డెటి మిత్రుఁడా.

ఉ. మంచి గుణంబె పెద్ద గుణ మంచు జనసమాజమువర్తన నాశ్రయించి దీ
పించుము, కాలభేదమున భేదము నొందుచు నుండు నన్ని గుణ;
బాగించిత నుంచు మున్నుడమ బాట యిటీవల మాపు మాని, సం
గంచెలు మాండ్లు గండ్లు గలకాల సపాటును గాదె మిత్రుఁడా. 211

గద్యము.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదితసరసకవితాధురంధర విద్వా
త్పాదువంశ ... గారి నామ ... ఆర్యపౌత్ర
... పౌత్ర ... సూక్తి ...
ఫల సూరపరాజపరిపాలకసూర్యవంశబుధవిధేయ
సుబ్బారాయ నామధేయ విరచిత మగు సూక్తి
వసుప్రకాశక మనంబఱగు పద్యంబులు
ద్వితీయభాగము. సంపూర్ణము.

ఆంధ్రసారస్వత నికేతనము
రాజమహేంద్రవరము.

మనోహరములయిన నవలలు, నాటకములు, మహాపురుషుల జీవితములు శాస్త్రీయములగు గ్రంథములు మున్నగు ఉపయోగకరమైన తెలుగు గ్రంథములు ప్రకటింపబడుచున్నవి. అందు కొన్నిగ్రంథములు దొరతనమువారిచే పాఠశాలాయోగ్యములుగ చేయబడుచుండుటచేత మా గ్రంథములకు శాశ్వతపు చందాదారులయి యుండుటవలన పాఠశాలలో చదువు మీ బాలురకు సులభముగ గ్రంథములు దొరకుటయేగాక మంచి నీతి, జ్ఞానము, తలిదండ్రులయెడల భక్తిశ్రద్ధలు, సద్గుణములయందు పట్టుదల, స్వశక్తివలన విజయము మున్నగునవి అలవడక మానవు.

(1) నాలుగణాలు ప్రవేశరుసుముక్రింద నిచ్చి మే మింతటినుండి రెండు నెలలకొకమారు ప్రకటించు గ్రంథములన్నియు కొనువారు శాశ్వతపు చందాదారులు.

(2) యుద్ధమువలన కాగితమువెల యెన్నోరెట్లు పెరిగినను నూరుపుటలకు అణాలవంతున డెమ్మీ మున్నగు పెద్దపెద్ద సైజులలో ప్రకటింపబడు గ్రంథములుకూడ చందాదారులకు సకాలములో వి. పి. గా పంపుచు పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించుచున్నాము.

(3) రెండుమారులు వి. పి. త్రిప్పివేసినవారు అర్థరూపాయి ప్రవేశరుసుమిచ్చి శాశ్వతపుచందాదారులు కావలసియుండును.

(4) చందాదారు లిదివరకు వెలువడిన గ్రంథము లన్నియు కొననవసరము లేదు. వారి కిష్టమయిన వాటిని కొనవచ్చును. చందాదారులకు ప్రతి దసరాకును గ్రంథబహుమతి నిచ్చుటయే గాక అప్పటప్పటి మంచిమంచి గ్రంథములు, చిత్రపటములు, విదేశీవస్తువులుకూడ బహుమానముగ పంపుచున్నాము.

(5) చందాదారు లీక్రిందిగ్రంథములలో వారి కిష్టమయినవాటిని కొనవచ్చును. ఎంత చవుకగనున్నవో ఎంత వేగముగ ఖర్చయి పోవుచున్నవో చూడుడు. వెంటనే చందాదారులు కానిచో కాగితముల వెలలనుబట్టి పుస్తకముల ధరలును హెచ్చుచేయక తీరదు.

వెలువడిన గ్రంథములు.

	సంఘాదారులకు	ఇతరులకు
◆ చిత్రరేఖ	0—8—0	0—10—0
◆ రాజహంస	0—12—0	1—0—0
* దేవీప్రసన్నము	ఉచితము	0—2—0
సేవధర్మము	0—3—0	0—4—0
లలితకుమారి	0—8—0	0—10—0
శ్రీదేవి	0—8—0	0—10—0
* మొగలితురాయి కథలు	0—1—0	0—1—6
* పూసపాటివారి వృత్తాంతము	0—6—0	0—8—0
* కిమ్మీర కథలు	0—1—6	0—2—0
◆ బొబ్బిలిముట్టడి	0—1—6	0—2—0
* గోలుకొండ కథలు	0—2—0	0—3—0
* నాయుర్లకోట కథలు	0—3—6	0—4—0
◆ సుభద్రాదలము?	0—3—0	0—4—0
◆ పద్మాహసాజ్ఞి	0—12—0	1—0—0
ఘోటకశ	0—2—0	0—3—0
గూర్తాన్వనః	0—8—0	0—10—0
◆ శకటవిహారము	0—10—0	0—12—0
పెద్దాపుర సంస్థానము	0—8—0	0—10—0
శాంతి	0—6—0	0—8—0
§ దేశోద్ధారకులు	0—8—0	1—0—0
కమలాకుమారి	1—0—0	1—2—0

◆ యీగురుతుగల పుస్తకములు ఖర్చయిపోయినవి.

* యీగురుతుగల పుస్తకములు కొద్దిగ నున్నవి.

§ స్కూ॥ ఫైనలుక్లాసుకు 1918 సం॥ (Non-detailed) పెట్టిరి.

వలయువారు—

మేనేజరు, ఆంధ్రసారస్వత నికేతనము,

రాజమహేంద్రవరము.

10915